

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra systematické teologie

Ondřej Mikulaščík

**Etika Horského kázání v interpretaci
svatého Jana Zlatoústého**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Dominik Opatrný, Th.D.

Obor: Teologické nauky

Zaměření: Etika

OLOMOUC 2016

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem jen uvedené informační zdroje.

V Brně dne 21. listopadu 2016

Obsah

Úvod.....	5
1 Život svatého Jana Zlatoústého.....	6
2 Ježíšova etika z Horského kázání v pojetí svatého Jana Zlatoústého.....	8
2.1 Kázání XV.....	8
2.2 Kázání XVI.....	12
2.3 Kázání XVII.....	13
2.4 Kázání XVIII.....	14
2.5 Kázání XIX.....	15
2.6 Kázání XX.....	17
2.7 Kázání XXI.....	18
2.8 Kázání XXII.....	20
2.9 Kázání XXIII.....	21
2.10 Kázání XXIV.....	24
2.11 Kázání XXV.....	25
2.12 Závěr – svatý Jan Zlatoústý o Kázání na hoře.....	26
3 Ježíšova etika Horského kázání v dnešním pojetí.....	27
3.1 Helmut Weber.....	27
3.1.1 Srovnání Horské řeči s Desaterem.....	27
3.1.2 Výklad a otázky o platnosti.....	28
3.1.3 Východiska k pochopení.....	29
3.1.4 Jedinečnost Kázání na hoře.....	30
3.1.5 Požadavek obrácení člověka.....	30
3.1.6 Příklon a láska k člověku.....	31
3.1.7 Závěr – Helmut Weber o Kázání na hoře.....	31
3.2 Jan Merell.....	32
3.2.1 Blahoslavenství.....	33
3.2.2 Sůl Země; Světlo světa; Město na hoře.....	34
3.2.3 Starý Zákon a jeho naplnění v Horské řeči.....	34
3.2.4 Z hory Sinaj na Horu Blahoslavenství.....	35
3.2.5 Od pravdy k lásce.....	35
3.2.6 O pravé zbožnosti.....	37
3.2.7 Život v rukou Božích.....	38
3.2.8 Dům na skále.....	39

3.2.9 Závěr – Jan Merell o Kázání na hoře.....	40
3.3 Daniel Ženatý.....	40
3.3.1 Výzva k dokonalosti.....	41
3.3.2 Slova vedoucí k životu.....	42
3.3.3 O pravé cestě.....	44
3.3.4 Závěr – Daniel Ženatý o Kázání na hoře.....	44
Závěr.....	45
Anotace.....	49
Summary.....	50
Bibliografie.....	51

Úvod

V této bakalářské práci budu vycházet z homilií svatého Jana Zlatoústého, která rozebírají Ježíšovo Kázání na hoře. Tento poklad církevní tradice ze čtvrtého století po Kristu bohužel zatím nebyl přeložen do češtiny, jako zdroj mi tedy posloužil jeho anglický překlad z roku 1843¹. Na úvod své práce stručně nastíním osobnost svatého Jana Zlatoústého. V druhé kapitole popíši jeho rozsáhlé homilie na pátou až sedmou kapitolu Matoušova evangelia. Budu se snažit objasnit pojetí svatého Jana Zlatoústého v rozvíjení myšlenek evangelijní řeči, zvláště s důrazem na etická témata. Cílem této práce je porovnat jeho pohled s některými dnešními přístupy k Ježíšově Horskému kázání. Pro tento účel použiji rozbor Horské řeči od Helmuta Webera², z našich autorů Jana Merella³ a Daniela Ženatého⁴. Pro citované úryvky z Písma Svatého používám Jeruzalémskou Biblii.⁵

Pro velkou časovou náročnost a pro udržení rozsahu této práce jsem upustil od zpracovávání některých dalších pramenů, například článku *John Chrysostom* od Margaret M. Mitchell z monografie *The Sermon on the Mount through the centuries* nebo kapitoly *Horské kázání* z knihy *Evangelium podle Matouše* od Daniela J. Harringtona. Kratší studium těchto pramenů mi posloužilo jako obohacení získaných znalostí z této oblasti.

Toto téma jsem si vybral, protože mě ve druhém ročníku našeho studia velice zaujala v předmětu *Morální teologie obecná* látka o Ježíšově etice. Domnívám se, že je to důležité téma, které má co říct všem lidem bez rozdílu.

Chtěl bych na tomto místě poděkovat svému školiteli, dr. Dominiku Opatrnému, za zajímavé téma k práci, za jeho trpělivý a erudovaný přístup a všestrannou pomoc při tvorbě a dokončení této práce.

¹ The Homilies of S. John Chrysostom, Archbishop of Constantinople: On the Gospel of St. Matthew. Oxford: John Henry Parker, 1843.

² WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie. Praha: Zvon, 1998. Theologica. ISBN 80-7021-292-6.

³ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky: výklad biblických textů, meditace, modlitby. 3. opr. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990, 287 s.

⁴ ŽENATÝ, Daniel. Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den). Třebenice: Mlýn, 1995, 110 s. ISBN 8090158943.

⁵ Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ, ilustroval Václav SOKOL. Praha: Krystal OP, 2009, 2229 s., [4] s. map. příloha. ISBN 9788071952893.

1 Život svatého Jana Zlatoústého

Jan, později nazývaný Zlatoústý, se narodil pravděpodobně v roce 347 po Kristu v syrské Antiochii do rodiny důstojníka Secunda. Ten záhy zemřel a o Jana a jeho starší sestru se starala pouze jejich matka Anthusa, hluboce věřící křesťanka. Janovi předala nejen svou víru, ale poskytla mu také dobré vzdělání ve škole rétora Libaniose.⁶ Jan byl někdy kolem roku 370 pokřtěn biskupem Meletiem, který ho již dříve svým příkladem přivedl k touze po asketickém a duchovním životě. Po svém křtu byl Jan krátkou dobu křesťanským lektorem, poté žil několik let jako poustevnický mnich v jeskyni mimo město.⁷ Jelikož tímto způsobem života utrpělo jeho zdraví, vrátil se opět do Antiochie. Stal se jáhnem a roku 386 byl vysvěcen na kněze. Pověst o jeho výborných kázáních časem překročila hranice města. Do let 386 až 398 spadá Janovo nejplodnější období jako kazatele a brilantního teologického autora.⁸ Kromě pastorační a literární činnosti se věnoval i péči o nemocné a chudé.

Po úmrtí konstantinopolského arcibiskupa Nektaria v roce 397 projevil byzantský císař Arkadius přání dosadit na uprázdněný stolec právě Jana Zlatoústého. Byl povolán do Konstantinopole pod jinou záminkou a až cestou mu bylo sděleno, co ho čeká. Bylo pravděpodobné, že by jinak svou kandidaturu nepřijal. Alexandrijský arcibiskup Teofil pak Jana musel ke své nelibosti vysvětit. Přál si totiž dosadit na konstantinopolský arcibiskupský stolec některého ze svých oblíbenců.⁹

Jan Zlatoústý po nástupu do funkce provedl reformy ve svém sídle. Odstranil ze svého okolí všechnen luxus ve prospěch nemocných a chudých. Začal také neohroženě kritizovat pokleslou morálku u vyšších vrstev, jak u císařského dvora, tak v samotné církvi. Spory kvůli Janově zásadovosti došly tak daleko, že roku 403 svolal alexandrijský patriarcha Teofil do Chalcedonu synodu, která měla Jana sesadit.¹⁰ Lid se proti Janově poslání do vyhnanství bouřil. O rok později došlo k dalšímu vyhrocení situace a nepokojům. Jan Zlatoústý byl na popud zhýralé císařovny Eudoxie poslán do vyhnanství do Arménie. I odtud Jan pastoračně působil, nejen svými listy. Po dalších dvou letech byl poslán do vyhnanství ještě dále, až na východní pobřeží Černého moře. Jeho cesta však skončila smrtí z vyčerpání kvůli

⁶ KNIGHT, Kevin. Catholic Encyclopedia.

⁷ VRÁNA, Karel. V jednom společenství, s. 405.

⁸ KNIGHT, Kevin. Catholic Encyclopedia.

⁹ LANE, A. N. S. Dějiny křesťanského myšlení, s. 44.

¹⁰ KNIGHT, Kevin. Catholic Encyclopedia.

prodělaným útrapám. Svůj požehnaný život odevzdal se slovy: „Sláva Bohu za všechno.“¹¹

Dochovalo se jeho 67 homilií ke knize Genesis, 90 homilií k Matoušovu a 88 k Janovu evangeliu, 58 homilií k Žalmům, 55 ke Skutkům apoštolů a 32 homilií na listy svatého Pavla. Dochovalo se i jeho 242 dopisů.¹² Mezi svaté zapsal Jana Zlatoústého údajně již papež Inocenc I., který jej přežil jen o deset let. Necelých třicet let po smrti byl Jan Zlatoústý v byzantské říši rehabilitován a jeho ostatky byly umístěny v Konstantinopoli. Do Říma byly převezeny roku 1204. Roku 1568 byl Piem V. prohlášen za učitele církve.¹³ Je patronem kazatelů a II. vatikánského koncilu. Je uctíván v římskokatolické, řeckokatolické, pravoslavné i anglikánské církvi.¹⁴

¹¹ VRÁNA, Karel. V jednom společenství, s. 406.

¹² CHLUMSKÝ, Jan. Světci k nám hovoří...

¹³ RAVIK, Slavomír. Velká kniha světců, s. 307.

¹⁴ CHLUMSKÝ, Jan. Světci k nám hovoří...

2 Ježíšova etika z Horského kázání v pojetí svatého Jana Zlatoústého

Stěžejním dílem Jana Zlatoústého vztahujícím se k Novému Zákonu je devadesát kázání o Matoušově evangeliu. Napsal je v roce v 390 v době svého dlouhodobého pobytu v Antiochii, ve svém nejplodnějším teologickém období. V této práci bude použito jedenáct z nich, pouze ty, které se vztahují k páté až sedmé kapitole Matoušova evangelia neboli ke Kázání na Hoře.

Jan Zlatoústý vnímá Horskou řeč jako základ, podle něhož má být formována křesťanská *politeia*. Má formovat život každého křesťana, který je povolán k životu uvnitř eschatologického horizontu.¹⁵ *Politeia* je pro Jana Zlatoústého paradoxně nebeské království, které se uskutečňuje již zde na tomto světě.¹⁶ Ježíšova slova používá spíše jako osnovu k rozvinutí svých vlastních myšlenek na daná témata, než že by se snažil o exegetický výklad.

Dále uvedu stručný obsah kázání Jana Zlatoústého na Horskou řeč s důrazem kladeným na etické otázky.

2.1 Kázání XV.¹⁷

Mt 5, 1-2: „¹Když uviděl zástupy, vystoupil na horu, a když se posadil, přistoupili k němu jeho učedníci. ²Ujal se slova a takto je učil:“.

Svatý Jan Zlatoústý začíná svou promluvu o Horském kázání tím, že zdůrazňuje Ježíšovu pokoru. Ježíš byl naprosto dalek jakékoliv samolibosti a pýchy. Sám šel vstříc lidem, kteří potřebovali uzdravit. Když se jich sešlo veliké množství, vzal je do pustiny na horu. Ježíš nám tak ukazuje, že nemáme dávat zbytečně sami sebe na odiv. Lidé, kteří tehdy letmo poznali Ježíše, byli chtiví zázraků. Učedníci už ale v tomto pokročili a přáli si slyšet něco významného. Věděli, že Ježíš dokáže uzdravovat nejen tělo, ale že léčí i duše svým slovem.¹⁸

¹⁵ MITCHELL, Margaret M. John Chrysostom, s. 22.

¹⁶ Tamtéž, s. 34.

¹⁷ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 197.

¹⁸ Tamtéž, s. 197.

Skrze své učedníky, kteří zaznamenali jeho slova, tak Ježíš mluví ke všem bez rozdílu. Jeho slova platí pro všechny, doslova pro celý svět.

Mt 5, 3: „Blahoslavení, kdo mají duši chudého, neboť jejich je nebeské království.“

Zde má podle Jana Zlatoústého Ježíš na mysli zvláště lidi smířené, tiché a pokorné v srdci.¹⁹ Cituje zde proroka Izaiáše: *Iz 66, 2b: „Ale já spočívám očima na chudém a pokorném, na tom, jenž se při mém slově chvěje.“*, a dále *Ž 51, 19: „Obětí Bohu je zkroušený duch, zkroušeným, zdrceným srdcem, Bože nepohrdáš.“* a *Dan 3, 39b: „Ať jsou však u tebe příznivě přijaty zlomená duše a pokořený duch.“*

Podle Jana Zlatoústého pochází všechna bída z pýchy. I ďábel padl kvůli své pýše, stejně tak i Adam, oba upadli z touhy stavět se na roveň Bohu. Pýcha je kořenem a zdrojem všeho zla. Ježíš na ně připravuje lék. Zde je zmiňován příběh o modlících se farizeovi a celníkovi (srov. Lk 18, 9 - 14), kde právě farizeovi chyběla pokora, která je oním nejlepším lékem.²⁰

Ježíšovi učedníci neměli důvod k pýše. Byli to většinou chudí rybáři a byli si vědomi svých omezení.

Mt 5, 4: „Blahoslavení tiší, neboť oni dostanou za úděl zemi.“

Zde Jan Zlatoústý uvažuje o tom, zda se tím myslí duchovní země. Dochází k tomu, že spíše ne, že Ježíš zaslubuje požehnání již na tomto světě.²¹

Mt 5, 5: „Blahoslavení zarmoucení, neboť oni budou potěšeni.“

Zarmoucení, v jiných překladech plačící, mohou být lidé kvůli tragédii, ale zde se zdůrazňuje zarmoucení kvůli svým vlastním hříchům. Útěchu lze nalézt v přítomném okamžiku a na tom místě, kde člověk je, pokud se obrátí na Ježíše. Jan Zlatoústý připomíná krále Davida a některé svaté, kteří často oplakávali své i cizí hříchy. Podle něj je to rychlá cesta k milosti a k odpuštění.²²

Mt 5, 6: „Blahoslavení, kdo hladovějí a žízní po spravedlnosti, neboť oni budou nasyceni.“

Jan Zlatoústý upozorňuje na Ježíšovo zdůraznění této touhy. Má to být nejen úsilí, ale až hlad a žízeň po spravedlnosti. Lidé milující pravdu pak vládnou bezpečně svému životu a jsou hlavně svobodní od vší žádostivosti nebo chamtivosti.²³

Mt 5, 7: „Blahoslavení milosrdní, neboť oni dojdou milosrdenství.“

Milosrdenství se nemá prokazovat jen penězi, ale zvláště činy. (Řečtina totiž vyjadřuje dávání almužny slovním obratem „dělání milosrdenství“, proto Jan

¹⁹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 199.

²⁰ Tamtéž, s. 200.

²¹ Tamtéž, s. 202.

²² Tamtéž, s. 201.

²³ Tamtéž, s. 204.

Zlatoústý na toto výslovně upozorňuje). Způsobů prokazování milosrdenství je mnoho a tak je toto přikázání široce platné.

Co to znamená, že dojdou milosrdenství? Lidé dostanou naprosto nepřiměřenou odměnu. Prokazovali totiž milosrdenství podle lidských měřítek a obdrželi milosrdenství od samotného Boha. Jan Zlatoústý zdůrazňuje tento rozdíl v tom smyslu, že milosrdenství lidské se odlišuje od milosrdenství Božího jako zlo od dobra.²⁴

Mt 5, 8: „Blahoslavení čistého srdce, neboť oni uvidí Boha.“

Zde se má jednat o lidské srdce prosté jakékoliv lstivosti nebo úskočnosti. Také je vyzdvihována kázeň a střídmost. Podle Jana Zlatoústého je totiž mnoho lidí prokazujících milosrdenství, ale zároveň žijících v smilné nečistotě. Zdůrazňuje tedy propojení ctností, které vedou ke svatosti.²⁵

Mt 5, 9: „Blahoslavení, kdo působí pokoj, neboť oni budou nazváni Božími syny.“

Ježíš zde podle Jana Zlatoústého zaslubuje blaženost mírotvůrcům, kteří jsou dětmi Božími. Kristus odsuzuje lidskou nenávist, rozdělení a nesouhlas, chce lidi sjednocovat a proměňovat jejich nepřátelství.²⁶

Mt 5, 10-12: „¹⁰Blahoslavení pronásledovaní pro spravedlnost, neboť jejich je nebeské království. ¹¹Blahoslavení jste, když vás budou urážet, pronásledovat vás a vylhaně vám kvůli mně připisovat všemožné špatnosti. ¹²Radujte se a plesajte, neboť hojná bude vaše odměna v nebesích: tak pronásledovali již vaše předchůdce, proroky.“

Jan Zlatoústý zde připomíná i svatého Pavla (srov. 1Te 2, 14-15), který shodně s Ježíšem Kristem dává trpící kvůli víře na roveň všem prorokům, včetně Mojžíše a Eliáše.²⁷ Zde se Ježíš staví na roveň Bohu Otci. Učedníkům tímto říká: proroci trpěli kvůli Bohu, vy budete trpět kvůli mně.

Je zde Janem Zlatoústým rovněž připomínáno, že zlá slova způsobují často nejvíce utrpení. Dává za příklad trpícího Jóba, který trpělivě snášel všechno zlo, které ho postihlo, ale začal naříkat až po nevhodných slovech svých přátel. I král David prosil za odpuštění hlavně svých zlých slov.²⁸

Mt 5, 13: „Vy jste sůl země. Jestliže však sůl ztratí chuť, čím bude osolena? Není už k ničemu, leda aby se vyhodila ven a lidé ji pošlapali.“

²⁴ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 205.

²⁵ Tamtéž, s. 205.

²⁶ Tamtéž, s. 205.

²⁷ Tamtéž, s. 207.

²⁸ Tamtéž, s. 209.

Ježíš zde podle Jana Zlatoústého připravuje své posluchače na hrdinství a posílá je do celého vesmíru. Ježíš utěšuje učedníky, a tím pádem i nás, v tom smyslu, abychom se nebáli, pokud nám jeho slova připadají příliš těžká. Skrze nás může být mnoho lidí spaseno. Je samozřejmé, že hřešící učitel pak ponese těžší trest. Ježíš nás varuje, že nás budou pomlouvat a zlořečit nám a tím jej popírat. Říká nám, že jsme solí a světlem světa, tolik dobra na nás plyne z Ježíšových slov.²⁹

Mt 5, 14 – 16: „¹⁴Vy jste světlo světa. Město se nemůže ukrýt, leží-li na hoře. ¹⁵A lampa se nezažihá, aby se postavila pod kbelík, ale naopak na stojan, takže září všem v domě. ¹⁶Takto musí zářit vaše světlo před lidmi, aby viděli vaše dobré skutky a oslavovali vašeho Otce, jenž je v nebesích.“

Máme být pro ostatní jako město na vrcholu hory. Ježíš je zdrojem světla a my tak máme zářit jeho světlem na celý svět. Dobrým životem nejen obracíme ostatní, ale přispíváme k oslavě Boha.³⁰

Když nám lidé budou zlořečit i přes naše dobré skutky, bude to ze závisti. Naše dobré skutky by měly zářit mezi lidmi a nikdo by neměl mít ke zlým slovům o nás důvod. Dobré skutky jsou podle Jana Zlatoústého jako blesk ozařující zemi a nebe, nelze je tedy skrýt. Mnozí lidé se mají skrze nás stát opravdovými milovníky Boha.

Nemáme být zarmoucení, když sami o sobě slyšíme zlá slova, ale tehdy, pokud jsou tato slova pravdivá. Pokud se jedná jen o pomluvy, pak pozorný pohled na pomlouvající odhalí jejich údiv a to, že uvnitř chválí, ale nedávají to najevo. Jako příklad uvádí Nabuchodonozora, který chválí židovské chlapce v peci, i když je jejich protivníkem (srov. Dan 3, 24 - 30).³¹ Stejně tak i ďábel, když vidí, že u nás ničeho nedosáhne, od nás odchází se strachem, aby nám nedal ještě více slávy.³²

Jan Zlatoústý nás povzbuzuje v tom smyslu, že pokud jsme nedali žádný důvod ke zlořečení, jsme svobodní od všech obvinění. Ale zároveň varuje: více škody způsobí hřešící křesťan než pohan. Pokud člověk ke své hrabivosti a nečestnému jednání přidává ještě nepravdu, čeká jej tím horší trest.³³

Jan Zlatoústý dále vyzývá své posluchače ke konání milosrdenství nejen penězi, ale zvláště činy. I my jsme byli Bohu nepřátelští, ale On za nás trpěl a chce nás spasit. Máme uklidňovat spory, nevyvolávat ani nepovzbuzovat hádky. Varuje před hněvem, který opíjí hůř než alkohol a který noří duši do pekla. Máme pomáhat zvláště těm, kteří jsou nám blízcí a máme se jako námořníci pouštět na moře

²⁹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 210.

³⁰ Tamtéž, s. 212.

³¹ Tamtéž, s. 215.

³² Tamtéž, s. 216.

³³ Tamtéž, s. 216.

zachraňovat druhé ztroskotance. Když budeme hasit plameny, přidají se k nám i druzí. Tím spíše je potřeba zachraňovat duši svého druha. Dává za příklad milosrdného Samaritána, který pomohl člověku, kterého nijak neznal (srov. Lk 10, 29 - 37). O to víc je nutné pomoci druhému, kterému stačí říct jen slovo, které by pomohlo jeho duši.³⁴

Jan Zlatoústý nás varuje, že bychom se měli bát podobenství o nemilosrdném služebníkovi (srov. Mt 18, 21 - 35). Není možné, aby člověk zaplatil své dluhy, které má vůči Bohu. Tím spíše nemáme požadovat dluhy od bližního. Máme vše odpustit a pak můžeme přistoupit k Bohu. Měli bychom odpouštět nejen peněžní dluhy, ale i urážky, aby i nám bylo odpuštěno a abychom byli Bohu více podobní.³⁵

2.2 Kázání XVI.³⁶

Mt 5, 17: „Nemyslete si, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky: nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.“

Jan Zlatoústý zde upozorňuje, že Ježíšova slova o blahoslavenství neukazovala na nic proti židovskému Zákonu. Židé si velice vážili Zákona, i když jej nezvládali dodržovat. Původně se mohli domnívat, že Ježíš svými slovy popírá Zákon. Všechny zázraky Ježíš koná jako ten, kdo má moc a tím chce Židy přesvědčit. Ne před každým takovýmto zázračným činem se obrací s modlitbou k Otci.³⁷

Ani Ježíšovi učedníci nebyli schopni mnoho věcí přijmout, co teprve ostatní Židé. Jan Zlatoústý například zmiňuje Ježíšův výrok: *J 8, 58: „Vpravdě, vpravdě vám říkám, dříve než kdy byl Abrahám, Já Jsem.“* Ježíš se však neprotivil Zákonu, ale naopak jej vyvyšoval a naplňoval. Blahoslavenství odpovídají varováním: „blahoslavení čistého srdce“ odpovídá příkazu nepohledět na ženu chtivě; „blahoslavení plačící“ odpovídá napomenutí o vejítí úzkou branou; „blahoslavení toužící po spravedlnosti“ odpovídá varování o nemožnosti sloužit Bohu i majetku.³⁸

³⁴ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 220.

³⁵ Tamtéž, s. 223.

³⁶ Tamtéž, s. 224.

³⁷ Tamtéž, s. 225.

³⁸ Tamtéž, s. 229.

O svých přikázáních Ježíš mluví skromně a učí tím i nás být skromnými. Máme sloužit druhým a vést ke spáse je i sebe. Skutky, kterými jdeme příkladem, jsou pak ceněny více než poučování.³⁹

Mt 5, 20: „Nebot' vám říkám: nebude-li vaše spravedlnost překonávat spravedlnost zákoníků a farizeů, nevejdete do nebeského království.“

Starý Zákon podle Jana Zlatoústého přestává vést ke spáse ne proto, že by byl chudý, ale proto, že nastal čas pro vyšší přikázání. Například přikázáním o tom, že se nemáme hněvat, se zpřisňuje příkaz „Nezabiješ“. Starý Zákon byl dán od Boha, aby lidé nedělali ještě horší věci než pomsty ve smyslu „oko za oko, zub za zub“. Jak Zákon, tak blahoslavenství ukazují moudrost a lásku Boží.⁴⁰

Mt 5, 23 - 24: „²³Když tedy předkládáš svůj obětní dar před oltář, vzpomeneš-li si tam, že tvůj bratr má něco proti tobě, ²⁴zanechej tam před oltářem svůj dar a jdi se napřed smířit se svým bratrem, potom se vrať a teprve tehdy předlož svůj dar.“

Jan Zlatoústý zde opakuje to, co bylo řečeno již výše, že nejhorší hříchy přicházejí skrze lidská slova. Zdůrazňuje smíření mezi lidmi jako oběť. Láska je vysoce ceněna a je důležitější než oběti přinášené Bohu. Jan Zlatoústý vyzývá k přerušení řetězce nepřátelství. Cituje zde i list Efesanům 4, 26: „*Hněvejte se, ale nehřešte: nad vaším hněvem ať nezapadá slunce.*“ Ježíš nás takto léčí od hněvu a nepřátelství.⁴¹

Mt 5, 25: „Pospěš si a dohodni se se svým protivníkem, pokud jsi s ním ještě na cestě, aby tě protivník nevydal soudci a soudce stráží a aby tě nevrhli do vězení.“

Ježíš mluví o soudcích a žalářích, Jan Zlatoústý zde připomíná, že nositelé moci jsou Božími sluhy. Dále zdůrazňuje, že pokud místo hledání zastání u světské moci odevzdáme své usmíření Kristu, stane se nám lehčím.

Bůh chce po nás v tomto čase úsilí, které spočívá i v odpouštění. Zaslubuje nám za to věčnou radost. Na tomto světě máme mimo jiné za úkol být d'áblovními nepřáteli, Bůh za nás tento boj dokončí.⁴²

2.3 Kázání XVII.⁴³

Mt 5, 27 – 28: „²⁷Slyšeli jste, že bylo řečeno: Nezcizoložíš. ²⁸Já však vám říkám: Kdokoli žádostivě pohlíží na nějakou ženu, už s ní ve svém srdci zcizoložil.“

³⁹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 231.

⁴⁰ Tamtéž, s. 237.

⁴¹ Tamtéž, s. 246.

⁴² Tamtéž, s. 250.

⁴³ Tamtéž, s. 252

Jan Zlatoústý na tomto místě upozorňuje, že Ježíš začal pátým přikázáním z Desatera, protože nebyl ještě vhodný čas na rozebírání prvního přikázání. Pak by hovořil sám o sobě a odhaloval by svou mesiášskou identitu.⁴⁴

Žádostivé hledění je zapovídáno z toho důvodu, že se jím rozdmýchává vášeň. Bůh nás tímto zákazem chrání před dokonáním činu. Muž je upozorňován, že hleděním na cizí ženu hanobí jak ji samotnou, tak svou vlastní ženu.⁴⁵

Mt 5, 29: „Svádí-li tě tvé pravé oko ke hříchu, vyrví je a odhod’ od sebe: neboť je pro tebe lepší, aby zahynul jeden jediný z tvých údů a aby celé tvé tělo nebylo uvrženo do pekla.“

Podle Jana Zlatoústého tímto slovem nemyslí Ježíš sebepoškozování, ale hovoří o lidech, kteří nás svádějí k něčemu zlému. Takové lidi máme odmítat a vyvarovat se jejich společnosti. Říká to pro naše dobro a z lásky k nám.⁴⁶

Ve Starém Zákoně byla možnost rozvodu s rozlukovým lístkem. Ten zapovídal ženě návrat. V případě možnosti návratu by pravděpodobně docházelo v rodinách k velkým zmatkům. Navíc by mohlo docházet k vraždám zlých a nenávistných žen, menší zlo tedy bylo manželku vyhnat. Cituje zde *Mt 19, 8: „To pro tvrdost vašeho srdce’, říká jim, ‘vám Mojžíš dovolil propouštět vaše ženy; ale od počátku to tak nebylo’.*⁴⁷

Mt 5, 33 – 34a: „³³Slyšeli jste dále, že předkům bylo řečeno: Nebudeš křivě přísahat, ale splníš své přísahy vůči Pánu. ³⁴Já vám však říkám, abyste vůbec nepřísahali.“

Jan Zlatoústý prohlašuje přísahu za zbytečnou. Kdo nelže, ten ani nekrade. Stejně tak je vyzýváno k pravdomluvnosti výrokem: *Mt 5, 37: „Ať je vaše řeč: ‘Ano? Ano.’ ‘Ne? Ne.’: co je navíc, pochází od Zlého.“* Ježíš nás tak osvobozuje od špatných zvyků, zde konkrétně od zvyku přísahat.⁴⁸

2.4 Kázání XVIII.⁴⁹

Mt 5, 38 – 40: „³⁸Slyšeli jste, že bylo řečeno: Oko za oko a zub za zub. ³⁹Já však vám říkám, abyste nevzdorovali zlovolníkovi: naopak, dá-li ti někdo políček na pravou

⁴⁴ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 252.

⁴⁵ Tamtéž, s. 256.

⁴⁶ Tamtéž, s. 257.

⁴⁷ Tamtéž, s. 259.

⁴⁸ Tamtéž, s. 269.

⁴⁹ Tamtéž, s. 270.

tvář, nastav mu ještě i druhou; ⁴⁰chce-li s tebou začít při a vzít ti suknici, ponech mu i svůj plášť.“

Zde Jan Zlatoústý vyzdvihuje, jak nás Ježíš učí i uprostřed utrpení projevovat velikou pokoru. Záleží mu na urážejících i na těch, kteří urážky snášejí. Pokora a mírná reakce na urážky totiž obrací viníka. Nechat někomu více, než žádá, je silná a přesvědčivá výpověď. Protivník pak od nás odchází zasažen v srdci a jako o trochu lepší člověk. Toto znamená být solí – sůl zachraňuje sama sebe a zároveň solí ostatní.⁵⁰

Mt 5, 43 - 45: „⁴³Slyšeli jste, že bylo řečeno: Budeš milovat svého bližního a nenávidět svého nepřítele. ⁴⁴Já však vám říkám: Milujte své nepřátele a modlete se za své pronásledovatele, ⁴⁵abyste se stali syny svého Otce, který je v nebesích, neboť on dává svému slunci vycházet nad zlými i nad dobrými a sesílá déšť na spravedlivé i nespravedlivé.“

Ježíš zde přikazuje nejen milovat své nepřátele, ale i modlit se za ně. Zaslubuje za to podobnost Bohu. Bůh se stará o všechny bez rozdílu a prokazuje jim milosrdenství. I dvěma prostými slovy vykonáme mnoho dobra, a to tehdy, když jen pozdravíme druhého jako první.⁵¹

2.5 Kázání XIX.⁵²

Mt 6, 1: „Chraňte se konat svou spravedlnost před lidmi, tak aby si vás všimli; jinak nebudete mít odměnu u svého Otce, který je v nebesích.“

Jan Zlatoústý zde zdůrazňuje Ježíšovo varování před jednou z nejhorších vlastností – domýšlivostí.⁵³

Mt 6, 2: „Když tedy dáváš almužnu, ne abys to vytruboval; tak to dělají pokrytci v synagogách a na ulicích, aby došli slávy u lidí; vpravdě vám říkám, svou odměnu už mají.“

Máme milosrdenství konat správně. Je zde odsuzováno pokrytectví, které pod maskou milosrdenství skrývá nelidskost a krutost. Dobré skutky jsou tak konány ne kvůli trpícímu člověku, ale z domýšlivé touhy po uznání.⁵⁴

⁵⁰ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 274.

⁵¹ Tamtéž, s. 282.

⁵² Tamtéž, s. 285.

⁵³ Tamtéž, s. 285.

⁵⁴ Tamtéž, s. 287.

Mt 6, 3: „Když pak dáváš almužnu ty, ať tvá levice neví, co dělá pravice, aby tvá almužna byla skrytá; a tvůj Otec, který vidí, co je ve skrytu, ti za ni odplatí.“

Podle Jana Zlatoústého zde Pán Ježíš nemyslí doslova ruce, ale stav mysli. Nejdůležitější ze všeho je předkládat své činy Bohu.⁵⁵

Mt 6, 5 – 6: „⁵A když se modlíte, nebudte jako pokrytci: rádi se při modlitbě stavějí do synagog a na rozcestí, aby je bylo vidět. Vpravdě vám říkám, svou odměnu už mají. ⁶Když se pak modlíš ty, odeber se do svého pokoje, zavři za sebou dveře a modli se ke svému Otci, který je ve skrytu; a tvůj Otec, který vidí, co je ve skrytu, ti odplatí.“

Nemáme dávat nic na odiv, paradoxně ani to, že se modlíme v tichosti. Máme se sjednocovat s mučedníky a svatými. Modlíme se k živému Bohu, který zná vše a dá nám vše potřebné.⁵⁶

Mt 6, 7 – 8: „⁷Ve svých modlitbách nebudte mnohomluvní jako pohané: ti si představují, že když mnoho mluví, budou spíš vyslyšeni. ⁸Nedělejte to jako oni; vždyť váš Otec dobře ví, co potřebuje, ještě než ho o to požádáte.“

Spasitel rovněž zakazuje zbytečné natahování modlitby. Nemáme se modlit, abychom ukázali svou potřebu, ale abychom se s Bohem sjednotili.⁵⁷

Mt 6, 9 – 13: „⁹Vy se tedy modlete takto:

Otče náš, jenž jsi na nebesích,

posvět se jméno tvé,

¹⁰přijď království tvé,

bud' vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi.

¹¹Chléb náš vezdejší dej nám dnes.

¹²A odpusť nám naše viny,

jako i my odpouštíme našim viníkům.

¹³A neuved' nás v pokušení,

ale zbav nás od zlého.“

V modlitbě Páně oslovujeme Otce „náš na nebesích“. Bůh nás takto odpoutává od Země, sjednocuje nás s našimi bratry, a ničí tak nepřátelství a pýchu a ukazuje rovnost.⁵⁸ Prosbou za posvěcení Jeho jména vyjadřujeme, že On a Jeho jméno jsou nade všechno.⁵⁹ Vyzváním Boží vůle máme přivolávat a přát si nebe i na tomto

⁵⁵ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 288.

⁵⁶ Tamtéž, s. 290.

⁵⁷ Tamtéž, s. 292.

⁵⁸ Tamtéž, s. 293.

⁵⁹ Tamtéž, s. 294.

světě.⁶⁰ Prosíme jen o chléb a jen na tento dnešní den, nemáme si žádat bohatství nebo drahé věci. Jak bude řečeno později, nemáme se starat o zítřek.⁶¹

Na konci modlitby Páně žádáme o to, aby od nás bylo vzdáleno pokušení. Jan Zlatoústý vykládá toto místo jako zbavení od Zlého, čili od ďábla, který je naším nepřítelem a viníkem všech zel. Zvláště se pro vzdálení pokušení od nás máme vyvarovat hněvu vůči druhým lidem.⁶²

Přidává výklad k dodatku „Neboť tvé je království i moc i sláva na věky“ v tom smyslu, že když Bohu náleží všechna moc, není třeba se nikoho bát. Pán nás může osvobodit od všeho zlého a ještě nám k tomu navíc dát slávu a znamenitost. Jemu je vše možné, protože je nekonečný.⁶³

Mt 6, 14: „Ano, odpustíte-li lidem jejich prohřešky, i vám odpustí váš nebeský Otec.“

Nic nás tak nepřipodobňuje Bohu, jako když odpouštíme zlým lidem, kteří nás urážejí. Bůh nás osvobozuje od všeho hněvu. Stačí pouze po tomto osvobození toužit a všechny hříchy jsou odpuštěny. Bylo by špatné modlit se proti nepříteli nebo dokonce proklínat. Bylo by to proti Bohu, který nakonec vítězí nade vším.⁶⁴

2.6 Kázání XX.⁶⁵

Mt 6, 16: „Když se postíte, netvařte se zasmušile, jak to dělají pokrytci: vyhlížejí ztrápeně, aby lidé dobře viděli, že se postí. Vpravdě vám říkám, už mají svou odměnu.“

Jan Zlatoústý hodnotí zde popsané chování tak, že tito lidé škodí sobě i svému okolí. Připomíná, že modlit se a postit je možné ve skrytu, naproti tomu konat milosrdenství nikoliv. Vrací se zde k napomenutí „ať neví levice, co činí pravice“ (srov. Mt 6, 3) v tom smyslu, že se s naším milosrdenstvím máme skrývat.⁶⁶ Pokrytectví se naopak dá skrýt jen na čas. Zdůrazňuje, že z mnoha důvodů je zbytečné předvádět se před lidmi.⁶⁷

⁶⁰ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 295.

⁶¹ Tamtéž, s. 295.

⁶² Tamtéž, s. 298.

⁶³ Tamtéž, s. 299.

⁶⁴ Tamtéž, s. 300.

⁶⁵ Tamtéž, s. 306.

⁶⁶ Tamtéž, s. 307.

⁶⁷ Tamtéž, s. 308.

Mt 6, 19: „Nehromadte si poklady na zemi, kde kazí mol a červ, kde se vloupávají a kradou zloději.“

Toto napomenutí má být příkazem konat milosrdenství, které se nikdy neztratí. Učedníky tímto příměrem Ježíš vyděsil. Připomenul jim, že mol, rez a zloději ničí vše pozemské. Daleko horší je, že člověk se na těchto věcech stává závislým a je pak otrokem peněz a majetku. Pokud se toto člověku stane, odmítá tím Bohem danou svobodu.⁶⁸

Mt 6, 22: „Svítilnou světla je oko. Je-li tedy tvé oko zdravé, bude celé tvé tělo jasné.“

Mít poklad v nebi dává odměnu již v tomto životě. Oko pro tělo je jako rozum pro duši. Zaslepením rozumu by člověk upadl do tmy a zmatku. Nemáme proto měnit drahocenný dar rozumu za nepotřebné věci. Z bohatství jsou často jen hádky, pomluvy a starosti. Není žádná výhoda v držení zlata, když jeho majitel se stane jeho vlastním zajatcem.⁶⁹

Bohatí se zabývají škodlivými věcmi a propadají se do tmy. Bohatství je oslepuje. Proto je podle Jana Zlatoústého nutné naslouchat Učíteli, abychom dříve či později prozřeli. Kdyby bohatému někdo nabídl úplně bezpečné místo na uložení jmění, přijal by to. Bůh přitom nabízí mnohem více, dává nám nebe. Když tedy ukládáme své jmění v nebi, stává se semenem, které zůstává navždy.⁷⁰

Když stavíme dům nebo sázíme stromy, často to neděláme pro sebe, ale pro naše potomky. Proč se tedy vyhýbáme investování do nebe? Nevíme dne ani hodiny. Vše si máme nést do nebeského království.⁷¹

2.7 Kázání XXI.⁷²

Mt 6, 24: „Nikdo nemůže sloužit dvěma pánům: buď bude nenávidět jednoho a milovat druhého, nebo se přimkne k jednomu a pohrdne druhým. Nemůžete sloužit Bohu i penězům.“

⁶⁸ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 311.

⁶⁹ Tamtéž, s. 313.

⁷⁰ Tamtéž, s. 317.

⁷¹ Tamtéž, s. 318.

⁷² Tamtéž, s. 320.

Jan Zlatoústý zde vyzdvihuje Kristovu snahu ničit závislost lidí na pozemských věcech. Varuje před hroznou možností, že by nás bohatství mohlo oddělit od Krista a jeho lásky. Bohatství dělá z lidí otroky věcí, nad kterými mají vládnout.⁷³

Přítom pozemské bohatství nelze srovnávat s Bohem. Job byl bohatý, ale nebyl otrokem svého majetku, při jeho ztrátě tím netrpěl.

Ze služby mamonu plyne otroctví, starosti, urážky a slepota duše. Když nám Spasitel ukázal škodlivost bohatství, dal nám tak možnost mnohem snáze přijmout slova o zbytečné starosti o tělo a živobytí.⁷⁴

Mt 6, 27: „Kdo z vás ostatně může, když se tím znepokojujete, přidat k dělce svého života jediný loket?“

Zde Jan Zlatoústý dodává, že tělu nedává růst jen pokrm, ale zvláště Boží moudrost.⁷⁵

Mt 6, 26: „Pohleďte na nebeské ptactvo: neseje, nežne, ani neshromáždí do stodol, a váš nebeský Otec je živí! Nemáte větší cenu než ono?“

Ježíš zdůrazňuje tento příměr o nebeském ptactvu. Upozorňuje nás, že ptáci se živí bez starostí a že to stejně tak může být snadné i pro nás. Nejen svatí a proroci, ale i běžní lidé mohou žít bez starostí o svůj pokrm. Snažíme se silou vůle o to, co mravenci nebo včely mají od přírody. Bůh se stará o věci pro nás, ale hlavně se stará o nás samotné. Je nutné osévat pole, ale není nutné si dělat starosti. Je potřeba pracovat, ale ne malomyslně.⁷⁶

Boží přikázání je možné plnit a mnozí lidé tak jednají a vedou až apoštolský život. Svatý Jan Zlatoústý uvádí jako příklad proroka Eliáše, který si myslel, že zůstal sám. Dostal ale odpověď, že Bůh si ponechal sedm tisíc mužů (srov. 1 Král 19, 9 - 18).⁷⁷

Je třeba rozdávat dobro s láskou. Jak by nám jinak mohlo být odpuštěno? Máme být rovni andělům a abychom se tomuto ideálu přiblížili, máme plnit alespoň příkazy dané lidem. Osvobodíme se tak od budoucího trestu a dosáhneme vyššího blaha, kterým se připodobníme samotnému Bohu.⁷⁸

⁷³ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 322.

⁷⁴ Tamtéž, s. 323.

⁷⁵ Tamtéž, s. 324.

⁷⁶ Tamtéž, s. 325.

⁷⁷ Tamtéž, s. 326.

⁷⁸ Tamtéž, s. 327.

2.8 Kázání XXII.⁷⁹

Mt 6, 28 – 29: „²⁸A proč se znepokojujete o oděv? Pohledte na polní lilie, jak rostou, nenamáhají se, ani nepředou. ²⁹A říkám vám, že sám Šalamoun ve vsi své nádheře nebyl oblečen jako jedna z nich.“

Jan Zlatoústý na tomto místě povzbuzuje posluchače v tom smyslu, že o oděv je potřeba dělat si starosti ještě méně než o jídlo. Není tolik nutný. Připomíná, že taková nicotnost, jako je rostlina, je oblečena v ohromnou krásu a čeká ji pouze ten osud, že se stane senem. Tím spíše obleče Bůh nás malověrné, kterým dal nejen Zákon a proroky, ale které miluje odvěkou láskou. Vše stvoření chválí Boha svou krásou.⁸⁰ Není nutné si dělat starosti o nepodstatné věci.⁸¹

Ježíš nás, své posluchače, napomíná a zároveň nás utěšuje svými dalšími slovy:

Mt 6, 32b: „Váš nebeský Otec ví, že to všechno potřebujete“.

Bůh nám dá vše potřebné, i když si děláme starosti. Dá nám vše i tehdy, když si starosti neděláme, a tehdy ještě rychleji. Jaký užitek pak má naše starostlivost? Máme hledat budoucí blaho a dostaneme je již v tomto světě:⁸²

Mt 6, 33: „Hleďte tedy nejprve jeho království a jeho spravedlnost a to vše vám bude dáno navíc.“

Mt 6, 34: „Neznepokojujte se tedy o zítřek: zítřek se bude znepokojoval sám o sebe. Každý den má dost vlastního trápení.“

Ve světě stále budeme mít starosti. Nemáme ale ještě k nim přidávat ty zítřejší. Tím nám Bůh dává svobodu a směřuje naši duši k nutnějším záležitostem.⁸³

I svatý Pavel říká: *IK 7, 32a: „Chtěl bych, abyste byli zbaveni starostí“*. Nic tak nemučí duši jako zbytečné starosti. Sám Pán Ježíš neměl, kam by hlavu složil (srov. Mt 8, 20). Stejně tak při rozeslání sedmdesáti učedníků jim nedovolil, aby se zaopatřovali. Ježíš nám říká, abychom hledali nebeská blaha, a kolik my přitom ztrácíme času a námahy hledáním pozemských blažeností.⁸⁴

Jan Zlatoústý nás povzbuzuje tím, že není žádný hřích, který by nás odloučil od Kristovy lásky a pomoci. Když se chceme v pokání obrátit, už před tím nám začne pomáhat. Bůh chce naše modlitby a dává pak velikou milost. Pro každého člověka si

⁷⁹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 329.

⁸⁰ Tamtéž, s. 331.

⁸¹ Tamtéž, s. 332.

⁸² Tamtéž, s. 334.

⁸³ Tamtéž, s. 336.

⁸⁴ Tamtéž, s. 336.

přeje spásu. Na příkladu syrofenické ženy (srov. Mk 7, 24 – 30) lze vidět, že Pán dává i to, co nenáleží dávat.⁸⁵

Když se staráme o své potomky, tím více se Bůh stará o nás, o své děti. Pokaždé, když k němu přistupujeme, očekává nás a přeje si, abychom ho prosili. Pokud si z pramene milosti nic nevezmeme, pak je všechna vina na naší straně. Čím více přijímáme, tím více se Bůh raduje a je připraven dát nám další milosti. Jan Zlatoústý se domnívá, že když se nemodlíme, tak se Bůh hněvá a odvrací se od nás. Ježíš vše vytrpěl i kvůli tomu, aby nás povzbudil k modlitbám a k důvěře v Otce. Proto k němu smíme přistupovat a být tak odolnější proti hříchu a všemu zlu. Dostaneme Boží milosrdenství a budoucí blaha.⁸⁶

2.9 Kázání XXIII.⁸⁷

Mt 7, 1: „Nesud'te, abyste nebyli souzeni.“

Jan Zlatoústý upozorňuje, že toto Boží slovo stojí proti dalším, zvláště:

Mt 18, 15 a násl.: „Zhřeší-li tvůj bratr, jdi za ním a napomeň ho mezi čtyřma očima...“

Pokud bychom vůbec nesoudili svého bližního, byly by situace, kdy by se zlo zbytečně šířilo.⁸⁸

Mt 7, 3: „Co se díváš po smítku v oku svého bratra? A trámu, který máš v oku ty sám, toho si nevšimneš?“

Ne všechny hříchy a ne všem lidem zakazuje Spasitel soudit. Svým slovem v Mt 7, 1 ukazuje zvláště na Židy, kteří soudili přestupky Zákona (srov. Mt 23, 4 a 23). Ježíš rovněž odsuzuje klevetění lidí, kteří sami žijí v hříších. Jan Zlatoústý nás zde podle Ježíšova příkladu nabádá k tomu, abychom neobviňovali, ale byli ochotni poradit, abychom nenapadali, ale léčili. Jsou to přikázání snadná na splnění a přinášejí mnoho dobra pokorným lidem. K hříšnému bratru nemáme přistupovat jako nepřátelé, ale jako lékaři.⁸⁹

Mt 7, 5: „Pokrytče, vytáhni si napřed trám ze svého oka a pak budeš jasně vidět, abys vytáhl smítko z oka svého bratra.“

⁸⁵ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 339.

⁸⁶ Tamtéž, s. 340 až 342.

⁸⁷ Tamtéž, s. 343.

⁸⁸ Tamtéž, s. 343.

⁸⁹ Tamtéž, s. 345.

Spasitel zde ukazuje svůj hněv proti tomu, kdo zbytečně soudí bližního. Krutý soud neznamená lásku, ale nenávisť k bližnímu. Je lepší, pokud soudí takový člověk, který se ničeho podobného nedopustil. Zvláště Ježíš si to mohl dovolit, protože žil na tomto světě bez hříchu. Je špatné hřešit a ještě horší je při tom soudit druhé. Hřích je větší zátěž než břevno. Kdo je sám zatížen hříchem, nemá soudit druhé, zvláště když jejich hříchy nejsou vážné.⁹⁰

Mt 7, 6: „Nedávejte psům, co je svaté, neházejte své perly sviním, aby je nepošlapaly a pak se nevrhly na vás a neroztrhaly vás.“

Důležité slovo máme říkat jen těm, kteří je potřebují. Označením „psi“ se myslí lidé, kteří žijí, jakoby neměli naději na spásu. Jan Zlatoústý zde cituje i svatého Pavla: *IK 2, 14: „Člověk přirozený nepřijímá to, co pochází z Božího Ducha: je to pro něho bláznovství a nemůže to poznat, protože o takových věcech se soudí duchovně.“* a dále *Tit 3, 10: „A pokud jde o člověka heretika, po prvním a druhém napomenutí se s ním rozejdi.“⁹¹*

Mt 7, 7 - 8: „⁷Proste a bude vám dáno; hledejte a naleznete; tlučte a bude vám otevřeno. ⁸Neboť každý, kdo prosí, dostává; kdo hledá, nalézá; a tomu, kdo tluče, bude otevřeno.“

Jan Zlatoústý nás nabádá, abychom se připodobňovali andělům a samotnému Bohu. Zároveň se máme snažit napravovat sebe i druhé a odlišovat dobré lidi od těch horších.

Ježíšova přikázání jsou splnitelná. K jejich splnění nám je přidána pomoc pramenící z modliteb. Pomoc z nebe ulehčí všechny naše činy a vše pro nás učiní snazším.⁹²

Mt 7, 9: „Je snad mezi vámi člověk, jenž dá svému synovi, když ho poprosí o chléb, kámen?“

Boha dráždíme tím, když ho o nic neprosíme. A když nedostáváme to, o co prosíme, je to tím, že prosíme o kameny. Modlíci se člověk musí prosit usilovně a žádat o to, co je nutné a správné. Máme neustále hledat, dokud nenalezneme. Navíc máme prosit s čistýma rukama.⁹³

Mt 7, 11: „Když tedy vy, kteří jste zlí, umíte dávat svým dětem dobré věci, oč spíše váš Otec, který je v nebesích, dá dobré těm, kdo ho prosí!“

V této stati je zdůrazňována Boží dobrota a láska k člověku. Navíc nás Ježíš zde zatím neupozorňuje na to největší blaho – a to, že nám dává sám sebe. Takto se projevuje Boží láska – když nám Bůh dává svého Syna, jak by nám spolu s ním

⁹⁰ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 347.

⁹¹ Tamtéž, s. 349.

⁹² Tamtéž, s. 350.

⁹³ Tamtéž, s. 351.

nedal všechno? (srov. Ř 8, 32). Je třeba se neustále modlit. S tím korespondují slova „proste, hledejte, tlučte“.⁹⁴

Mt 7, 12: „Takto vše, co chcete, aby lidé dělali vám, dělejte vy sami jim: hle, to je Zákon i Proroci.“

Ježíš zde tímto zlatým pravidlem vše uzavřel. Konání dobra, ctnost a mravnost jsou snadné a příjemné. Toto máme činit, abychom byli vyslyšeni. Spolu s modlitbou je nutný i dobrý život.⁹⁵

Mt 7, 13: „Vejděte úzkou branou. Široká totiž a prostranná je cesta, která vede k záhubě, a mnozí se na ni vydávají.“

Později Pán Ježíš řekl, že jeho jho netlačí a netíží (srov. Mt 11, 28 – 30). Je to díky tomu, že On je zároveň cestou i branou ke štěstí a k životu věčnému. Tato cesta, i když je namáhavá, má svůj dobrý konec.

Lidé, kteří Ježíšovu cestu považují za těžkou, tak uvažují kvůli své lenosti. Spasitel nás na této cestě nabádá k opatrnosti: vyskytují se na ní „psi“, „svině“ a lží proroci. Životní cestu nazval těžkou, aby poutníky probudil ze spánku. Nemáme přitom hledět na to, jak je tato cesta těžká, ale na to, že tato cesta končí v nebi.

Je bohužel mnoho lidí, kteří touto cestou nejdou, ale navíc ji ani nehledají. Ukazují tak svůj veliký nerozum. Není nutné tyto lidi sledovat, ale spíše dbát na svůj vlastní život.⁹⁶

Mt 7, 15: „Mějte se na pozoru před nepravými proroky, kteří k vám přicházejí přestrojení za ovce, ale v nitru jsou draví vlci.“

Jan Zlatoústý zde upozorňuje, že takovíto lidé jsou nebezpečnější než ti, kteří jsou označováni jako „psi“ a „svině“, protože jsou skrytí a lstiví. Heretici vedou často dobrý život, tito lidé nikdy.

Jan Zlatoústý opět zdůrazňuje pokoru Spasitele, který nenabádal k tomu, aby tito zlí lidé byli potrestáni, ale abychom si my na ně dávali pozor.⁹⁷

Mt 7, 16 – 19: „¹⁶Podle jejich ovoce je poznáte. Sklízají se hrozny z trní? Anebo fíky z bodláčí? ¹⁷Takto každý dobrý strom nese dobré ovoce, zatímco zplanělý strom nese ovoce špatné. ¹⁸Dobrý strom nemůže nést špatné ovoce, ani zplanělý strom ovoce dobré. ¹⁹Každý strom, který nenese dobré ovoce, bude vyřat a vhozen do ohně.“

Špatný člověk se může obrátit, ale předtím přináší do tohoto světa málo dobrého. Být vyvržen do ohně za nepřinášení dobrého je přitom ten nejhorší trest. Horší než tisíc pekel by bylo slyšet od Krista: „Neznám vás“ (srov. Mt 7, 21 – 23 a Mt 25, 31 – 46).

⁹⁴ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 352.

⁹⁵ Tamtéž, s. 353.

⁹⁶ Tamtéž, s. 355.

⁹⁷ Tamtéž, s. 357 a 358.

Pán Ježíš kvůli nám prožil hrozná muka a chce se pro nás stát vším. Měli bychom se proto bát uslyšet taková slova. Život v tomto světě není hra.⁹⁸

Bůh se usmívá, když pláčeme nad materiálními věcmi. Bohatý člověk vozící se na voze se podobá kamenům – ty také musejí vozit. Mnohem lepší, než odívat se do drahých šatů, je obléct se do milosrdenství.⁹⁹

2.10 Kázání XXIV.¹⁰⁰

Mt 7, 21: „Do nebeského království nevejde ten, kdo mi říká 'Pane, pane,' ale ten, kdo koná vůli mého Otce, který je v nebesích.“

Jan Zlatoústý upozorňuje, že Ježíš tehdy neřekl „mou vůli“, v té době by to na jeho posluchače bylo příliš. Už tehdy ale platilo, že vůle Syna je totožná s vůlí Otce.¹⁰¹

Mt 7, 22 - 23: „²²V onen den mi mnozí řeknou: 'Pane, Pane, což jsme v tvém jménu neprorokovali? Nevyháněli jsme ve tvém jménu zlé duchy? Nekonali jsme ve tvém jménu mnohé zázraky?' ²³Tu jim řeknu do očí: 'Nikdy jsem vás neznal; pryč ode mne, pachatelé nepravosti.'“

V tomto úryvku jsou popisovány prázdné projevy zbožnosti bez dobrých skutků. Postižení lidé se pak diví tomu, jak dopadají na svém posledním soudu. Víra a zázraky ale nic neznamenají, pokud život nepřináší dobro. Takový život je v naprostém nesouladu s vírou.¹⁰²

Mt 7, 24: „Kdokoli tedy poslouchá tato má slova a plní je, dá se přirovnat k rozvážnému člověku, který si postavil dům na skále.“

Jan Zlatoústý varuje ty, kteří neplní Ježíšova slova. Ponesou svůj trest, i kdyby konali zázraky.¹⁰³

Mt 7, 25: „Spadl déšť, přišly záplavy, větry zaduly a rozpoutaly se proti tomu domu, a on se nezřítíl: to protože byl založen na skále.“

Déšť a větry znamenají lidská neštěstí, pomluvy, hádky, smrt, urážky a různé další zlo. Ježíšova přikázání jsou pevnější než kámen. Apoštoly pak už nic nepohnulo od dobré cesty. Vše vydrželi a bránili se chybám a hříchu. Koresponduje to s tím, co

⁹⁸ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 359.

⁹⁹ Tamtéž, s. 362.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 365.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 365.

¹⁰² Tamtéž, s. 367.

¹⁰³ Tamtéž, s. 369.

říká svatý Pavel v listu Galat'anům: *G 6, 8: „Kdo zasévá do svého těla, z těla sklídí zrádu; kdo zasévá do ducha, sklídí z ducha věčný život.“*

Stavět na skále znamená budovat ctnostný život naplněný dobrem. Na písku staví ten, kdo spoléhá na svoji světskou moc a materiální zajištění. Jan Zlatoústý srovnává proroka Eliáše, který postavil svůj dům na skále, a krále Achaba, který stavěl na písku. Herodes, přestože byl mocným vládcem a žil v přepychu, se bál slov Jana Křtitele, protože měly větší moc než byla ta jeho. I po smrti Jana měl veliký strach. Tak veliká je moc ctnosti, že i po smrti má moc nad žijícími.¹⁰⁴

2.11 Kázání XXV.¹⁰⁵

Mt 7, 28 - 29: „²⁸I stalo se, když Ježíš dokončil tyto řeči, že zástupy nad jeho učením žasly: ²⁹neboť on je učil jako ten, kdo má moc, a ne jako jejich zákoníci.“

Ježíšova slova by se mohla zdát těžká a přivádět své posluchače ke smutku. Ale sladkostí svých slov přitáhl mnoho lidí k sobě. Sestoupil z hory a posluchači ho následovali. Do svých slov vložil lásku, ale navíc ukázal svou vlastní moc a sám sebe jako svrchovaného soudce.¹⁰⁶

Prostí lidé Pána Ježíše poslouchali, nic k jeho slovům nepřidávali a nesnažili se ho chytit za slovo. Poté Ježíš přešel od slov k činům. I před Kázáním na hoře konal zázraky, teď v tom pokračoval.¹⁰⁷

Zde totiž pokračuje Jan Zlatoústý výkladem slova z osmé kapitoly Matoušova evangelia, které se mě osobně velice dotýká:

Mt 8, 1 – 3: „³Když sešel z hory, vydaly se za ním velké zástupy. ²A hle, přistoupil jeden malomocný, klaněl se mu a řekl: 'Pane, chceš-li, můžeš mě očistit.' ³On vztáhl ruku, dotkl se ho a řekl: 'Chci, buď' očištěný.' A hned bylo jeho malomocenství očištěno.“

To už je ale jiný příběh, jehož rozvinutí překračuje rámeček této práce.

¹⁰⁴ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 373.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 375.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 375.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 376.

2.12 Závěr – svatý Jan Zlatoústý o Kázání na hoře

Ve výše uvedených kázáních svatého Jana Zlatoústého na pátou až sedmou kapitolu Matoušova evangelia vidím jako jádro a ústřední myšlenku zdůrazňování vlastností, které by měl mít opravdový křesťan – učedník Ježíše Krista. Mají jimi být pokora, skromnost a lítost nad hříchy cizími i vlastními. Dále jsme jako posluchači a čtenáři nabádáni k dobrým skutkům tak, abychom je nekonali na efekt a kvůli lidské chvále. I to je výraz pokory, navíc si máme nést vědomí, že před Bohem se všechny naše dobré činy sčítají. Jan Zlatoústý varuje před bohatstvím, které odvádí od myšlenek na věčnost a na Boha a doporučuje zříkání se majetku. V jeho kázáních jsme upozorňováni na velkou moc dobrých slov. Máme jimi povzbuzovat a pomáhat. Ježíš je nám v homiliích Jana Zlatoústého představován jako pravá cesta ke spáse lidské duše. Ježíš má neomezenou moc a je svrchovaný soudcem a přitom je ztělesněním Boží lásky, která v jeho osobě neustále přichází do tohoto světa.

3 Ježíšova etika Horského kázání v dnešním pojetí

V této kapitole uvedu několik současných přístupů k odkazu Ježíšova Horského kázání. Budu se zabývat postupně pojetím Helmuta Webera, Jana Merella a Daniela Ženatého. Tyto dnešní přístupy budu průběžně porovnávat s obsahem výše uvedených homilií svatého Jana Zlatoústého.

3.1 Helmut Weber

Helmut Weber (nar. 1930) byl profesorem morální teologie na univerzitě v Trevíru. Ve své monografii *Všeobecná morální teologie* rozebírá Helmut Weber Ježíšovo Kázání na hoře jen na čtrnácti stranách.¹⁰⁸ Přesto jsou jeho poznatky k této části Nového Zákona velice podnětné.

Kázání na hoře se nevěnuje jen čistě etickým tématům, ale nikde jinde v evangeliích není tolik etického obsahu pohromadě. Tato část evangelia (Mt 5 – 7) vzbuzuje podle Helmuta Webera pochyby: Je možné podle něj žít? Jsme stále ještě křesťané, když nejsme schopni Horské kázání plnit?¹⁰⁹

3.1.1 Srovnání Horské řeči s Desaterem

Helmut Weber nás upozorňuje na převažující *moment nového* v Ježíšově Kázání na hoře oproti starozákonnímu Desateru Božích přikázání. V Horské řeči se vyskytují takzvané antiteze, výroky typu: „Slyšeli jste ..., ale já vám říkám ...“, kdy Ježíš Kristus dřívější normy rozvádí nebo jim odporuje.

V kázáních svatého Jana Zlatoústého naproti tomu tolik srovnání Horské řeči a Desatera není. Bylo v nich uváděno například to, že Starý Zákon neztratil svou platnost, ale s Ježíšem přišla doba na vyšší přikázání.¹¹⁰ Dále Jan Zlatoústý zmiňuje v Kázání XVII. důvod toho, proč Ježíš hovoří o šestém přikázání Desatera. Tehdy

¹⁰⁸ WEBER, Helmut. *Všeobecná morální teologie*, s. 48 až 61.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 48.

¹¹⁰ *The Homilies of S. John Chrysostom*, s. 237.

ještě nepřišel správný čas na to, aby mluvil o prvním přikázání.¹¹¹ Jinak Jan Zlatoústý na Desatero většinou nenaráží.

Helmut Weber na úvod této stati popisuje rozdíly mezi etikou Desatera a blahoslavenství. V Desateru se objevují hlavně požadavky, v blahoslavenstvích spíše přísliby a povzbuzení k dobrému. Desatero uvádí hlavně činy, které nemáme konat, v blahoslavenstvích jsou popisovány činy, které konat máme. Desatero zdůrazňuje jednání nebo nejednání, v blahoslavenstvích naproti tomu jde hlavně o situace (například „blaze plačícím“) a ustupuje zde motiv výkonu. Desatero chrání lidi, kteří jsou slabší než jeho posluchači, v blahoslavenstvích jde o samotné slabé a jejich reakci na příkoří. Desatero Božích přikázání představuje rozumnou a zřejmou morálku, naproti tomu Ježíšova Horská řeč dává často překvapivé až provokující výpovědi.¹¹²

Helmut Weber popisuje blahoslavenství jako mnohem silnější oproti Desateru v pozitivním obsahu a v konání dobra. Je v nich více patrnější milost v jednání a působení Boha. Přesto je v celé Horské řeči mnoho paralel s židovstvím. Převládají slova o chování vůči bližnímu, ale východisko etického úkolu je více než v konání spíše v bytí a charakteru člověka. Ve Východní církvi jsou blahoslavenství zdůrazňována mnohem více než na Západě, bohužel vypadly i z morálních kodexů římskokatolické církve. Osobně mě velice zaujala poznámka o tom, že větší důraz na blahoslavenství v dějinách mohl mít značný pozitivní dopad na evropskou civilizaci, která mohla žít ve větším míru a bez zbytečného tlaku na lidský výkon.¹¹³

3.1.2 Výklad a otázky o platnosti

Helmut Weber dále shrnuje dřívější hodnocení Ježíšovy Horské řeči. Raně protestantská teologie jej vykládala v tom smyslu, že požadavky Kázání na hoře jsou nesplnitelné a tím se zdůrazňuje lidská neschopnost a nutnost milosti. Proti tomu stojí argument, že Ježíš ve své promluvě naléhá, aby se podle něj žilo a jednalo.

Liberální protestantská teologie uváděla, že se jedná o etiku vztahující se pouze na myšlení. I to se dá odmítnout s tím, že jsou po nás žádány skutečné činy.¹¹⁴

Albert Schweitzer přistupoval ke Kázání na hoře tak, že se jedná o prozatímní etiku v očekávání brzkého příchodu Ježíše Krista a konce světa. V samotném Horském kázání se ale počítá s další existencí a o ničem apokalyptickém se zde nehovoří.

¹¹¹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 252.

¹¹² WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie, s. 49.

¹¹³ Tamtéž, s. 49.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 51.

Obsahem jsou běžné situace z lidského života. Navíc příchod Božího království nezáleží na člověku, ale na samotném Bohu (srov. Mt 24, 36).¹¹⁵

Dříve se v katolické teologii, zvláště koncem patristického období, proti požadavkům Ježíšovy Horské řeči namítalo, že nejsou vyžadovány ode všech. O nějaké elitě se v něm ale nikde nemluví, s výjimkou napomenutí, že naše spravedlnost má převyšovat tehdejší zákoníky a farizeje, což opět platí pro všechny.

Později se vyskytly i požadavky na to, aby se Ježíšovo Kázání na hoře bralo doslovně. Toto prosazoval například Lev Nikolajevič Tolstoj. Snaha uplatňovat jej na maximum by byla chvályhodná. Ježíš ale nikde neříká, že by nám udával zákoník v pravém slova smyslu, kde by zákony byly přesně zapsány a zachováány.¹¹⁶

Jak je patrné z druhé kapitoly této práce, svatý Jan Zlatoústý platnost Horské řeči nikde nezpochybňuje. Bere Ježíšovy promluvy jako živá slova, podle kterých je potřeba se řídit.

3.1.3 Východiska k pochopení

Helmut Weber pak uvádí některé důležité podněty usnadňující pochopení Ježíšovy Horské řeči.¹¹⁷ Předně, celá tato promluva z páté až sedmé kapitoly Matoušova evangelia prošla dodatečnou redakcí. Část těchto slov byla pronesena při jiných příležitostech a jiným posluchačům. Toto naproti tomu svatý Jan Zlatoústý nikde neuvádí. Těžko říct, zda je to proto, že tehdejší exegeze ještě tak daleko nedospěla. Příkladem možné pozdější redakce je apel na soustředění se na dnešní den a nezabývání se zítřkem (srov. Mt 6, 25 - 34), který mohl být pronesen při rozeslání sedmdesáti učedníků (Lk 10, 1 - 22). I tak může člověk vnímat univerzální platnost. Slova byla pronesena pro jiné lidi a do jiné situace, ale mohou přesně zasáhnout právě nás v naší přítomnosti.¹¹⁸

Otázkou je úmysl evangelisty Matouše. Platí Horská řeč pouze pro Ježíšovy učedníky, nebo má univerzální platnost? Neexistují ale žádné náznaky toho, že v okruhu učedníků by se Ježíšova slova měla dodržovat více a jinde méně. Takto se vyjadřuje i svatý Jan Zlatoústý, který hájí univerzální platnost Ježíšovy řeči a na jednom místě zmiňuje, že své učedníky Ježíš posílá do celého světa.¹¹⁹

¹¹⁵ WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie, s. 52.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 52.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 53.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 53.

¹¹⁹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 210.

Dále je připomínáno, že tak jako celé Písmo Svaté, jsou i slova Ježíšova Horského kázání slovy živými (srov. Žid 4, 12). Prikázání lásky je shrnutím celé etiky. V Horské řeči je vysvětleno, co se touto láskou míní, je to další vykreslení laskavé Boží tváře.¹²⁰ Jan Zlatoústý je tomuto hodnocení velice blízko, pro něj je jak Zákon, tak blahoslavenství ukázkou veliké moudrosti a lásky našeho Boha.¹²¹

3.1.4 Jedinečnost Kázání na hoře

Pro Helmuta Webera není novost Ježíšovy Horské řeči v prikázání lásky k nepřátelům, to se vyskytovalo už v asyrsko-babylónské mudroslovné literatuře nebo v řecké filosofii. Nenachází se zde ani přílišné spojení etiky a eschatologie. Zcela nový je zde popisovaný vztah ke Kristu. Jsou pronášeny požadavky toho, v němž se zjevuje Bůh. Například lásku k nepřátelům je nutné vidět na pozadí Boží lásky k hříšníkům. Ježíš přináší etiku Božího království, které přišlo na tento svět přímo v něm. Podobně se vyjadřuje i Jan Zlatoústý, který zdůrazňuje jednotu Otce a Syna.¹²² Ježíš je naše cesta k Bohu a k naší vlastní spáse.¹²³

3.1.5 Požadavek obrácení člověka

Úvod do Ježíšova veřejného působení je v Mt 4, 17b: „*Čiňte pokání, neboť nebeské království je zcela blízko.*“ Ježíš požaduje takzvanou *metanoiou*, radikální změnu smýšlení spočívající nejen v odvratu od zlého, ale v zřeknutí se i toho, co bylo dříve považováno za správné. Má se jít nad a za židovský Zákon v oblastech jako jsou manželství nebo přísaha. Mění se i přístup k obraně proti bezpráví a snižuje se stupeň solidarity s rodinou.¹²⁴

Proti pokusům o zajištění lidského života je podáván lék v podobě důvěry a odevzdanosti do Božích rukou. Podobně jako Jan Zlatoústý v kázání XXII¹²⁵ proto Helmut Weber varuje před materiálním bohatstvím, které často odvádí od vnímání Boží milosti a odsunuje myšlenky o věčnosti stranou.

¹²⁰ WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie, s. 54.

¹²¹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 237.

¹²² Tamtéž, s. 365.

¹²³ WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie, s. 56.

¹²⁴ Tamtéž, s. 57.

¹²⁵ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 336.

3.1.6 Příklon a láska k člověku

Helmut Weber ve svém díle připomíná jeden z významů Ježíšovy Horské řeči. Člověk nemá unikat z tohoto světa, ale má se obracet ke svým bližním s péčí a láskou. Ježíš Kristus nám jde v tomto příkladem: uzdravuje, těší, pomáhá, potlačuje své potřeby, nechává se pro své jednání napomínat a napadat, kvůli pomoci druhým mění své plány, ujímá se lidí z okraje společnosti – chudých, nemocných, hříšných nebo opovržených, například celníků. Zároveň udržuje kontakty i se zámožnějšími a vysoce postavenými lidmi včetně kritizovaných farizeů a zákoníků, jako byli například Nikodém, Lazar nebo Josef z Arimatie. Tímto směřoval k odstraňování překážek a zbytečného rozdělení mezi lidmi.¹²⁶ Podobným způsobem hodnotí Ježíšovo působení i svatý Jan Zlatoústý v stati rozebírající modlitbu Otčenáš.¹²⁷

U Ježíše je patrný příklon k člověku: naléhá na pomoc v nouzi, vlastním rodičům a lidem, kteří to nemohou nijak odplatit. Trvá na shovívavosti a odpuštění. Helmut Weber hodnotí další požadavek podobně jako Jan Zlatoústý v kázání XX¹²⁸: Chce se po nás, abychom se zříkali mocenského postavení a konání dobra na efekt. Klíčovými slovy jsou láska, oddanost a služba. Láska k bližnímu je těsně propojena s příklonem člověka k Bohu. Láska je požadavkem nejvyšším a vše zahrnujícím.¹²⁹

Svatý Jan Zlatoústý upozorňuje na nejvyšší blaho dané Bohem člověku – Ježíš nám dává sám sebe.¹³⁰ Helmut Weber uvádí podobně, že pro něj je vrcholným důkazem a naplněním Ježíšovy (a tím pádem Boží) lásky k člověku vydání svého vlastního života ke smrti na kříži. Ježíš tak umírá kvůli tomu, abychom my mohli žít.¹³¹

3.1.7 Závěr – Helmut Weber o Kázání na hoře

Na stati Helmuta Webera o Ježíšově Horském kázání je silně znát vědecká erudovanost autora a roky jeho povolání morálního teologa. Rozbor je proveden do hloubky a do souvislostí, které by většinu lidí pravděpodobně nenapadaly. Zároveň je z něj cítit i živá víra a opravdové přijetí nejen této důležité části evangelia. Helmutem Weberem je zdůrazňována láska Boha k lidem. Od člověka se naproti tomu očekává radikální změna smýšlení a jednání – odvrát od špatného a zároveň zřeknutí se toho, co bylo dříve v lidských očích považováno za dobré. Dále je člověk veden

¹²⁶ WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie, s. 59.

¹²⁷ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 293.

¹²⁸ Tamtéž, s. 308.

¹²⁹ WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie, s. 60.

¹³⁰ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 352.

¹³¹ WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie, s. 59.

k odevzdanosti a důvěře Božího dítěte. Ty se mají projevit například zříkáním se majetku. Odpovědí na Boží lásku a milosrdenství pak má být láska k Bohu i k lidem a skutky služby. Tento výklad Ježíšovy Horské řeči je obohacující a podnětný a určitě stojí za pozornost pro každého moderního člověka.

3.2 Jan Merell

Jan Merell (1904 – 1986) byl významný český římskokatolický teolog, kněz, pedagog a biblista. Působil jako dlouholetý děkan litoměřické bohoslovecké fakulty. Ve své knize *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky*¹³² rozvinul svou dřívější publikaci *Kázání na hoře*¹³³.

V úvodu této své knihy se vyjadřuje z mého pohledu ne úplně šťastně v tom smyslu, že Horskou řeč nelze brát doslovně. Například slova o neodporování zlému, nastavení druhé tváře, ponechání pláště nebo službě navíc (Mt 5, 39 a násl.) jsou podle něj „jen obrazy“, jimiž Ježíš nechtěl odstranit justici.¹³⁴

Podle mého názoru si tím Jan Merell mírně protiřečí, protože jeho následující výklady na Horské kázání jsou plné hlubokých myšlenek a jsou doplněny modlitbami nebývalé krásy.

V úvodu knihy *Setkání s Ježíšem* nastiňuje Jan Merell charakter Ježíšovy Horské řeči. Zmiňuje, že kapitoly 5 až 7 z Matoušova evangelia mají svůj protějšek v Kázání na rovině v Lukášově evangeliu (Lk 6, 20 - 49) . Zdůrazňuje pozdější redakci Ježíšových učedníků a dalších, kteří se již s Ježíšem Kristem osobně nesešli. Zde zapsané Ježíšovy výroky byly proneseny i jinde a pro jiné posluchače. Při vzniku svého evangelia vycházel evangelista Matouš z takzvaného pramene Q a z evangelia svatého Marka.¹³⁵

Jan Merell v tomto úvodu čtenáři vysvětluje, že evangelisté sesbírali od Ježíše nejdůležitější životní pravidla a zásady. Uvádí domněnku, že Ježíš možná své učedníky nechal tato slova opakovat, což byl v Orientu běžný způsob výuky. Připomíná, že tato Ježíšova řeč má lidový a živý charakter a často používá metaforu a paradox. Ježíš nás svými slovy burcuje, nutí k přemýšlení a jeho slova jsou plná Božího Ducha a autority.¹³⁶

¹³² MERELL, Jan. *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky*.

¹³³ MERELL, Jan. *Kázání na hoře*.

¹³⁴ MERELL, Jan. *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky*, s. 14.

¹³⁵ Tamtéž, s. 16.

¹³⁶ Tamtéž, s. 19.

3.2.1 Blahoslavenství

Blahoslavenství podle Jana Merella představují hlavní princip a motiv nové spravedlnosti. Nazval je krásným portálem a vstupní branou Horské řeči.¹³⁷ Vyzdvihuje Boží slitování, které se sklání zvláště k lidem na tomto světě málo oceňovaným, kteří mají blízko postoji naprosté odevzdanosti do Božích rukou. Chudí nejsou blahoslaveni pro nedostatek, ale pro svůj přijímající postoj k tomuto svému stavu. Je vyzdvihována mírnost, milosrdenství, čistota srdce a spravedlnost.

Pro dnešního člověka je důležité uvést na pravou míru, co zde zmiňuje i Jan Merell: To, že jsou lidé chudí v duchu (srov. Mt 5, 3), neznamena, že by byli hloupí. Dobový kontext je takový, že se jednalo o lidi neznalé židovského Zákona. Ježíš tak odsuzoval samospravedlnost farizeů a zákoníků, kteří pouze sami sebe považovali za opravdové Izraelity. Chyběla jim duchovní pokora, která je vyzdvihována tímto blahoslavenstvím. V izraelském prostředí se navíc bohatství chápalo jako požehnání a odměna za dobrý život, naopak chudoba byla vnímána jako trest za hřích.¹³⁸

Blahoslavenství pro plačící (srov. Mt 5, 5) hodnotí Jan Merell podobně jako Jan Zlatoústý.¹³⁹ Jedná se o zaslíbení věčného života pro lidi zarmoucené kvůli pokleskům a hříchům druhých i svých vlastních. U blahoslavenství pro lidi tiché (srov. Mt 5, 4) je zdůrazněno sebeovládání a vůle k dobrému.¹⁴⁰ Spravedlnost (srov. Mt 5, 6) je vnímána jako věrnost milosrdnému Bohu a sjednocování se s jeho svatou vůlí. Tato spravedlnost pak jde ruku v ruce s milosrdenstvím (srov. Mt 5, 7). Bůh se smilovává nad milosrdným člověkem, který nečiní rozdíly mezi lidmi. I zde se Jan Merell shoduje s interpretací svatého Jana Zlatoústého¹⁴¹: naše milosrdenství lidské má být odpovědí na milosrdenství Boží, kterého se nám nezaslouženě dostává v mnohem hojnější míře, než dokážeme předat dále.¹⁴²

Blahoslavenství pro lidi čistého srdce (srov. Mt 5, 8) platí pro ty, u nichž je vnější kultická čistota v souladu s čistotou vnitřní. Ta znamená upřímnost a ryzost myšlení.¹⁴³ Dále je uvedeno, že jako křesťané máme být tvůrci míru a pokoje (srov. Mt 5, 9). Neměli bychom se spokojovat s pasivním postojem zůstávání ve svém klidu. Mír je darem od Boha a byl získán Ježíšovou krví na kříži. Naší odpovědí na tuto Boží oběť by tedy měla být námaha vynaložená na šíření míru a požehnání

¹³⁷ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 21.

¹³⁸ Tamtéž, s. 23.

¹³⁹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 201.

¹⁴⁰ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 25.

¹⁴¹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 205.

¹⁴² MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 26.

¹⁴³ Tamtéž, s. 29.

kolem sebe. Podobenství o posledním soudu (srov. Mt 25, 31 – 46) se dotýká i tohoto jednání – způsobením války pro moc a bohatství bychom zasáhli samotného Boha.¹⁴⁴ Království nastíněné v osmeru blahoslavenství se vztahuje na tento svět, i když svého naplnění dosáhne až ve věčném přebývání s Bohem.¹⁴⁵ I v tomto se tato interpretace shoduje i přes vzdálenost šestnácti století se svatým Janem Zlatoústým.¹⁴⁶

3.2.2 Sůl Země; Světlo světa; Město na hoře

Jan Merell vysvětluje důležitost soli pro člověka doby římské říše. Tehdy byla sůl očistným prostředkem a konzervantem a byl jí připisován náboženský význam. I židovské oběti se sypaly solí. Byla tedy od Ježíše troufalost označovat tak své posluchače, obyčejné lidi své doby (srov. Mt 5, 13). Mělo to být pro ně i pro nás poučení a povzbuzení k věrnosti v povolání.¹⁴⁷

Světlem světa máme být rovněž svým působením navenek, pro své bližní v tomto světě (srov. Mt 5, 14 - 16). K městu na hoře jsou upřeny pohledy ostatních, stejně tak budou i na nás. Dobré skutky jsou tím světlem, které má zářit do tohoto světa.¹⁴⁸

3.2.3 Starý Zákon a jeho naplnění v Horské řeči

V této kapitole se Jan Merell opět shoduje s Janem Zlatoústým v tom smyslu, že Starý Zákon a Proroci, posaní vyvolenému národu Bohem z lásky k lidem, byli přípravou na spásu v podobě Kristova příchodu.¹⁴⁹ Proroci byli posíláni, aby napravovali cesty svých spoluobčanů, Zákon pak byl dán, aby tlumil lidské vášně a přinášel řád a těsné sepětí členů izraelského národa v pohanském prostředí.¹⁵⁰

Ježíš se zdánlivě přičil Zákonu, kterého si Židé velice vážili. Činil tak například uzdravováním v sobotní den nebo stýkáním se s hříšníky. Proto musel uvést vysvětlení svého kladného vztahu k Zákonu, který chtěl zdokonalit, očistit od lidských přídavků a naplnit příkazem nejvyšším – láskou k Bohu a k bližnímu.¹⁵¹

Ježíš kritizuje tehdejší přehnané diskuze o výkladu větších a menších přikázání Zákona, kterým se tento stával pro lidi neúnosným břemenem (srov. Mt 5, 17 - 19).

¹⁴⁴ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 31.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 31.

¹⁴⁶ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 205.

¹⁴⁷ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 35.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 36.

¹⁴⁹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 231.

¹⁵⁰ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 38.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 39.

Jan Merell na tomto místě upozorňuje, že část židovského Zákona byla zaměřena na uchování čistoty víry pro příchod očekávaného Mesiáše. Tato část byla Ježíšem zcela naplněna jeho vykupitelskou smrtí na kříži.¹⁵²

3.2.4 Z hory Sinaj na Horu Blahoslavenství

Jan Merell připomíná, že Hospodin řekl na hoře Sinaj příkázání: „Nezabiješ!“ Ježíš na Hoře blahoslavenství rozvíjí tento zákaz a varuje nás přede vším, co k takovému hříchu vede. Je to hlavně hněv (srov. Mt 5, 21 - 22). Hřích se rodí uvnitř člověka jeho smýšlením, které, pokud je plné hněvu, zasluhuje trest jako sám skutek.¹⁵³ Urážením bližního je pak uráženo Boží dítě a tedy sám Bůh. Zatrácováním svého druha pak člověk vystavuje sám sebe hrozbě svolávaného trestu, to znamená ztracení. Ježíš pak vyzývá k usmíření, které má přednost před obětmi Bohu (srov. Mt 5, 23 - 24). Soud pozemský je příměr soudu posledního, ke kterému všichni směřujeme (srov. Mt 5, 25 - 26).¹⁵⁴

Při rozvinutí příkázání „Nezaczizoložíš“ opět Ježíš zapovídá vše, co k takovému hříchu vede (srov. Mt 5, 27 - 28).¹⁵⁵ Stejně jako v rozvíjení příkazu o ochraně života je to ale od něj ne výraz moci, ale lásky k lidem. Ježíš si nás tímto chce připravit jako lidi čisté nejen navenek, ale i uvnitř ve svém srdci. Máme se taky zříkat majetku, který vede ke hříchu (srov. Mt 5, 29 - 30). Zde se interpretace Jana Merella liší od Jana Zlatoústého, který na tomto místě nabádal ke zřeknutí se společenství s lidmi, kteří by nás sváděli. Starozákonní možnost rozluky je zde vnímána jako povolení kvůli lidské slabosti (srov. Mt 5, 31 - 32).¹⁵⁶ Janem Zlatoústým byla tato možnost brána spíše tak, že mohla odvrátit ještě horší zlo, například vraždu uvnitř rodiny.¹⁵⁷

Jan Merell zde ale upozorňuje na to, že přes přísnost těchto příkázání Ježíš nikoho neodsuzuje a přijímá i hříšné lidi s velikou láskou a odpuštěním.¹⁵⁸

3.2.5 Od pravdy k lásce

Jan Merell k vysvětlení Ježíšových slov o přísaze (srov. Mt 5, 33 - 37) nejdříve vysvětluje používání přísahy ve starozákonní době. Byla to vážná věc a o pronesené

¹⁵² MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 40.

¹⁵³ Tamtéž, s. 44.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 46.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 49.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 50.

¹⁵⁷ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 259.

¹⁵⁸ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 51.

přísaze se nepochybovalo, protože směřovala přímo k Bohu. Pro zabránění vyslovování Božího jména nadarmo se přísahalo při věcech a místech vztahujících se k Bohu.¹⁵⁹ Ježíš odmítá tyto přísahy, stejně tak jako přísahu vztahující se k vlastnímu životu člověka, protože i lidský život je dar, který nám ve skutečnosti nenáleží.

Zárukou pravdy má být život s Bohem a pro Boha. Ten je pro nás příliš vznešený a svrchovaný na to, abychom ho zatahovali do svých malicherných záležitostí. Jsou to selhání lidské čestnosti, které činí přísahu potřebnou. Od nás se žádá hlavně pravdomluvnost a upřímnost. V tomto se Jan Merell shoduje se svatým Janem Zlatoústým.¹⁶⁰ Ježíš v nás chce obnovit vše dobré a vést nás k nezištné lásce k bližnímu. Pak se přísaha stává zbytečnou, protože slovo Ježíšova učedníka má být pevné a má se na něm dát stavět.¹⁶¹

O lidské spravedlnosti způsobem „oko za oko, zub za zub“ (srov. Mt 5, 38) se Jan Merell vyjadřuje rovněž shodně s Janem Zlatoústým tak, že to byl ústupek lidské slabosti a touhy po odplatě, která převyšovala původní skutek.¹⁶² Ježíš chce tento bludný kruh odplaty prolomit láskou, která odpouští. Chce nás oprošťovat od sobectví a vést nás k velkodušnosti.¹⁶³

Slova o konkrétních příkladech skutků lásky vůči bližnímu (nastavení druhé tváře, ponechání pláště, službě na dvě míle a půjčení peněz – srov. Mt 5, 38 - 42) Jan Merell hodnotí tak, že to byly pouze obrazy, které měly ukázat, jakého ducha by měl být Ježíšův učedník.¹⁶⁴ Dle mého názoru to není úplně šťastné vyjádření. Myslím, že se jednalo o konkrétní situace běžné pro posluchače na přelomu letopočtu a podobné i těm dnešním. Jan Zlatoústý se k tomuto vyjadřuje hlavně v tom smyslu, že popsané láskyplné jednání obrací viníka a je pro něj svědectvím, které ho zasahuje v srdci.¹⁶⁵

Jan Merell označuje velké přikázání lásky k nepřátelům (srov. Mt 5, 43 – 48) za vrchol křesťanské spravedlnosti. Popisuje starozákonní nepřátelství vůči okolním národům kvůli ochraně čistoty víry. Naproti tomu křesťanská láska nezná překážky a rozdělení. Otec na nebesích je Otcem pro všechny a dává své dary všem bez rozdílu.¹⁶⁶

¹⁵⁹ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 53.

¹⁶⁰ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 269.

¹⁶¹ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 54.

¹⁶² Tamtéž, s. 57.

¹⁶³ Tamtéž, s. 59.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 58.

¹⁶⁵ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 274.

¹⁶⁶ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 63.

3.2.6 O pravé zbožnosti

Ve stati, která se věnuje začátku šesté kapitoly Matoušova evangelia připomíná Jan Merell to, že Bůh hodnotí hlavně čisté srdce a dobrý úmysl. Odměnu za dobré jednání je potřeba hledat ne u lidí, ale u Boha.¹⁶⁷ Slova o tom, že levice, která neví, co činí pravice (srov. Mt 6, 3 - 4), znamenají hlavně stav mysli bez postranních úmyslů, se shodují s interpretací Jana Zlatoústého.¹⁶⁸

Jan Merell zde taky vyzdvihuje krásnými slovy činy, které mohou prospět ještě více než materiální dary. Jsou jimi povzbuzení, úsměv nebo dobré slovo, které pomůže v těžkém okamžiku.¹⁶⁹

Uprostřed Horského kázání jsou slova o modlitbě (srov. Mt 6, 5 – 15), podle Jana Merella z toho důvodu, že modlitba je středem křesťanského života.¹⁷⁰ Ježíš nezavrhuje společnou modlitbu, jen ukazuje na nevhodnost modlení se na odiv. Je zde vysvětleno, že zbožní Izraelité se modlili v určitou hodinu ráno a odpoledne tam, kde právě byli. Někteří záměrně předem vyhledávali veřejná místa, aby byli za svou zbožnost chváleni. Jejich srdce pak bylo spíše u lidí než u Boha.¹⁷¹

Modlitba Páně (srov. Mt 6, 9 – 13) je Janem Merellem vyzdvihována jako střed celého evangelia, jako dar nebývalé hloubky. Uctíváme jí a sjednocujeme se skrze ni s naším nebeským Otcem, který se stará o naše duchovní i materiální potřeby.¹⁷² Ježíš Kristus nás uvádí do nového vztahu s Bohem, kterého nově můžeme důvěrně nazývat „Otče“. Tím, že je „na nebesích“ se nám připomíná naše pravá vlast a Boží neuchopitelnost. Prosbou za posvěcení jeho jména prosíme i za sebe, abychom stále mohli být posvěceni vztahem s Bohem. Je to také výraz toho, že jméno Boží nesmí být nijak zneužíváno. Prosbou za příchod Božího království chceme sjednocovat lidstvo s Bohem. Prosbou za naplnění Boží vůle prosíme i sami za sebe, abychom ve své svobodě tuto vůli dokázali plnit. Dále prosíme o chléb, který je Božím darem i přesto, že na něj musíme tvrdě pracovat. Nežádáme nadbytek a bohatství, ale soustředíme se na nutné potřeby a na přítomnost.¹⁷³ Následuje prosba za odpuštění vin, abychom po obdržení milosti v podobě materiálních darů přijali ještě větší dar v podobě Božího odpuštění a byli tak připraveni i pro věčný život. Jako podmínka odpuštění našich hříchů je dáno naše odpuštění druhým lidem. Tímto odpuštěním

¹⁶⁷ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 66.

¹⁶⁸ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 288.

¹⁶⁹ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 68.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 70.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 71.

¹⁷² Tamtéž, s. 74.

¹⁷³ Tamtéž, s. 79.

vysvobozujeme sebe i druhé z pout viny. Jako výraz pokorného vědomí své lidské slabosti prosíme také za odvrácení pokušení od nás i od druhých. Na konci modlitby Otčenáš voláme k Bohu o zbavení od zlého, nejen abychom se vzdálili zlu a hříchu, ale i proto, abychom zůstali Božími dětmi.¹⁷⁴ To znamená hlavně uvádět modlitbu Páně v život ne pouze slovy, ale hlavně činy.¹⁷⁵

V kapitole o postu (srov. Mt 6, 16 - 18) popisuje Jan Merell pokrytecké chování některých Židů, kteří dávali svůj půst příliš na odiv. Hodnotí to jako sobeckou modloslužbu. Připomíná, že i půst má být provázen radostnou a sváteční náladou jako výraz odevzdání se nebeskému Otci.¹⁷⁶

3.2.7 Život v rukou Božích

Jan Merell dále rozvíjí Ježíšova slova o vztahu člověka k majetku a bohatství (srov. Mt 6, 19 – 24). Ukazuje na Ježíšův smysl pro realitu, kdy starosti o živobytí nejsou pominuty. Ježíš ale říká jasně, že člověk svými silami nestačí na zajištění svého života a pokud to zkusí, zotročí se těmito starostmi a ztratí vztah s Bohem.¹⁷⁷

Poklady neohrožené ztrátou jsou dobré skutky, z nichž žádný nezůstane Bohem zapomenut. Příběh o oku, které má zůstat čisté, protože je oknem do celého člověka, hodnotí Jan Merell téměř stejně jako Jan Zlatoústý.¹⁷⁸ Oko je duchovně-mravní schopnost a má zůstat nezkalené a otevřené pro Boha.¹⁷⁹

Ježíšova slova povzbuzení o nepřidělávání si zbytečných starostí (srov. Mt 6, 25 – 34) nazývá Jan Merell hymnem na otcovskou péči Boží.¹⁸⁰ Dále píše o tom, že se po nás požaduje pracovitost spojená s důvěrou v Boží pomoc. Pokud Bůh pečuje o květiny, čím více by pak nepečoval o nás. Lidská práce a plánování jsou vnímány jako samozřejmosti člověku dané. Bůh se ale stará o vše ostatní, co k tomu potřebujeme, o vzduch, Slunce, vláhu a další nutnosti. Lidská starost pak může být proměněna v důvěru a svobodu Božího dítěte.¹⁸¹

¹⁷⁴ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 81.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 82.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 86.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 89.

¹⁷⁸ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 313.

¹⁷⁹ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 91.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 94.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 96.

3.2.8 Dům na skále

V části o sedmé kapitole Matoušova evangelia upozorňuje Jan Merell na její ústřední téma, jímž je poslední soud.¹⁸² Souvisí s tím i posuzování druhých (srov. Mt 7, 1 - 5). Spasitel nás varuje před sobectvím, které omlouvá vlastní nedostatky a hledá chyby na druhých. Kdo se neslitovává nad bližním, zbavuje se Božího slitování pro sebe.¹⁸³ Ježíš nás tedy vrací k nápravě našich chyb, k „vyjmutí třísky z vlastního oka“.

Slova o neházení svatého tomu, komu to nenáleží (srov. Mt 7, 6), objasňuje Jan Merell tak, že jsou lidé, kteří pro své rozpoložení a mravní pokleslost dočasně nejsou schopni pravdy evangelia přijmout. Připomíná praxi utajení v prvotní církvi, takzvanou *disciplina arcani*. Utajení části nauky a bohoslužby chránilo před zneuctěním a zároveň povzbuzovalo nové členy k touze po úplném poznání pravdy.¹⁸⁴

Ježíšova slova o vytrvalé modlitbě a jejím vyslyšení (srov. Mt 7, 7 – 11) hodnotí Jan Merell podobně jako Jan Zlatoústý i jako mnoho jiných autorů: Bůh nám nedává přesně to, co chceme, ale hlavně to, co potřebujeme.¹⁸⁵ Dostat dar Ducha Svatého je pak mnohem významnější než cokoliv jiného a znamená to pak žít ve shodě s Boží vůlí a přát si to, co chce Bůh.¹⁸⁶

Ježíšova slova o vejítí těsnou branou a přinášení dobrého ovoce nazývá Jan Merell mocným finále Horské řeči (srov. Mt 7, 13 - 20). Zdůrazňuje Ježíšovu výzvu k sebezapření a péči o naši cestu do nebe.¹⁸⁷ Nemáme se jen vyhýbat nepravým prorokům, ale zvláště pečovat o svůj vlastní strom, neboli o svou duši.¹⁸⁸

Závěr Horského kázání (srov. Mt 7, 21 – 27) hodnotí Jan Merell podobně jako Helmut Weber.¹⁸⁹ Žádá se od nás úplné obrácení a radikální změna smýšlení. Zároveň Jan Merell varuje, podobně jako Jan Zlatoústý, před skutky víry, které by nebyly v souladu s životem a nepřinášely by druhým dobro.¹⁹⁰ Jan Merell zde poměrně originálně upozorňuje na opačnou možnost, jíž je život s dobrými skutky bez víry. Upozorňuje, že pak vše zůstává jen na lidské rovině bez opravdové hodnoty před Bohem.¹⁹¹ Nakonec Jan Merell vyzdvihuje protiklad začátku a konce Horského

¹⁸² MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 99.

¹⁸³ Tamtéž, s. 100.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 102.

¹⁸⁵ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 351.

¹⁸⁶ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 105.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 108.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 110.

¹⁸⁹ WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie, s. 57.

¹⁹⁰ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 367.

¹⁹¹ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 115.

kázání. Na počátku stojí blahoslavenství, na konci slova o posledním soudu. Mohutná Horská řeč nás chce obrátit cele k Bohu: myšlenkami, slovy a skutky.¹⁹² Úžas zástupů nad Ježíšovou promluvou (srov. Mt 7, 28 – 29) komentuje Jan Merell podobně jako Jan Zlatoústý.¹⁹³ Ježíš mluvil s Boží autoritou. Jeho život je navíc ztělesněním Horského kázání. Stává se solí země, světlem světa a městem zářícím na hoře. V něm je plnost Ducha lásky a Boží vůle.¹⁹⁴ Pouze On je hoden následování velkými zástupy (srov. Mt 8, 1), protože jen On je Cestou, Pravdou a Životem.¹⁹⁵

3.2.9 Závěr – Jan Merell o Kázání na hoře

Rozbor Horské řeči od otce Jana Merella na mě udělal dojem svou hloubkou. Je zde patrná detailní znalost Písma Svatého a dlouholetá zkušenost exegety. I z tohoto textu, stejně jako z výše uvedených, je patrná živá víra autora a jeho osobní vztah s Bohem. Na podnětný výklad Božího slova je u každé kapitoly navázáno krásnou modlitbou. Vyzdvihován je soulad víry a skutků v lidském životě.

I v tomto výkladu od Jana Merella dochází k časté shodě s interpretací svatého Jana Zlatoústého. Je to například v tom, co nám tyto autoři říkají o Božím milosrdenství a o lidské odpovědi na ně, které spočívá v jednání podle Boží vůle.

3.3 Daniel Ženatý

Daniel Ženatý (nar. 1954) je český protestantský teolog působící v Českobratrské církvi evangelické, v současné době jako farář a synodní senior. Napsal několik knih, z nichž v této práci použiji jeho dílo *Kázání na hoře (Boží milost pro všední den)*.¹⁹⁶

Daniel Ženatý na úvod této své knihy zdůrazňuje, že největší pomocí pro všední lidský život je Boží milost.¹⁹⁷ Podobně jako Helmut Weber¹⁹⁸ klade otazník za proveditelnost a splnitelnost přikázání z Ježíšovy Horské řeči.¹⁹⁹ Uzavírá tento úvod

¹⁹² MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 115.

¹⁹³ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 375.

¹⁹⁴ MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 117.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 120.

¹⁹⁶ ŽENATÝ, Daniel. Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den).

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 8.

¹⁹⁸ WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie, s. 48.

¹⁹⁹ ŽENATÝ, Daniel. Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den), s. 9.

tím, že právě díky milosti a pomoci Boží se nám tato přikázání stávají břemenem, které netíží (srov. Mt 11, 29 - 30), ale naopak ulehčují cestu lidským životem.²⁰⁰

3.3.1 Výzva k dokonalosti

V první části knihy *Kázání na hoře*, v které Daniel Ženatý rozebírá pátou kapitolu Matoušova evangelia, upozorňuje hned v úvodu, shodně s Janem Zlatoústým, na místo, kde Ježíš tuto promluvu pronesl.²⁰¹ Je jím pustá hora v Galileji, nalzáme se stranou od lidí a více tak otevřeni něčemu závažnému.²⁰²

Jako chudí v duchu (srov. Mt 5, 3) jsou Danielem Ženatým (stejně jako u Jana Zlatoústého) označováni pokorní lidé.²⁰³ Jde o zdůraznění vlastní nedokonalosti nevylučující ale úctu vůči sobě samému.²⁰⁴

Blahoslavenství patřící lidem zarmouceným a plačícím (srov. Mt 5, 5) je podle Daniela Ženatého určeno hlavně těm lidem, kteří oplakávají své vlastní hříchy. Je to stejný názor, který byl uveden výše u svatého Jana Zlatoústého.²⁰⁵ Dá se rovněž plakat s druhými, nad ztrátou, bolestí, zklamáním nebo i z radosti. Plačícím lidem se dostává zaslíbení – budou potěšeni. Člověk nesoucí si naději v Boha zvláště toužebně očekává, že bude potěšen v Božím království.²⁰⁶

Hlad a žízeň po spravedlnosti (srov. Mt 5, 6) vyjadřuje podle Daniela Ženatého neustálou touhu a úsilí o spravedlnost. Bůh stojí proti vši lidské nespravedlnosti a slibuje nasycení lidem, kteří se do boje proti ní na tomto světě pustí.²⁰⁷

Interpretace Ježíšových slov o milosrdenství je v této knize podobná jako u Jana Zlatoústého.²⁰⁸ Milosrdenstvím se rozumí zvláště činy, jako příklad je uveden obraz laskavého otce (srov. Lk 15, 11 – 32) a pastýře (srov. Ž 23), kteří prokazují dobro svým svěřencům v případě nutnosti i trestem.²⁰⁹

Tvůrci pokoje (srov. Mt 5, 9) jsou podle Daniela Ženatého lidé, kteří druhým předávají naději v podobě pravdy o Bohu. Dále jsou to ti, kteří usmířují hádky a kteří jsou ochotni sdílet s druhými jejich pláč i radost.²¹⁰

²⁰⁰ ŽENATÝ, Daniel. *Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den)*, s. 11.

²⁰¹ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 197.

²⁰² ŽENATÝ, Daniel. *Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den)*, s. 12.

²⁰³ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 199.

²⁰⁴ ŽENATÝ, Daniel. *Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den)*, s. 16.

²⁰⁵ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 201.

²⁰⁶ ŽENATÝ, Daniel. *Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den)*, s. 20.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 23.

²⁰⁸ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 205.

²⁰⁹ ŽENATÝ, Daniel. *Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den)*, s. 24.

²¹⁰ Tamtéž, s. 27.

U slov o pronásledování kvůli Kristu (srov. Mt 5, 11 -12) srovnává Daniel Ženatý trpící pro víru podobně jako jiní autoři, včetně Jana Zlatoústého, s dávnými proroky a svatými.²¹¹

Slova o naplnění Zákona a Proroků (srov. Mt 5, 17 – 19) považuje Daniel Ženatý za závažný oddíl. Ježíš nám sděluje, že přišel Zákon naplnit a nic z něj neubrat. Naplnění je zde vyjádřeno časově, právě s příchodem Ježíše Krista se dovršuje Boží dílo započaté Zákonem.²¹² Ježíšova výzva, že naše spravedlnost má být dokonalejší než spravedlnost zákoníků a farizeů (srov. Mt 5, 20), je pak komentována jako překročení kruhu vymezeného Desaterem, které je možné jen díky Boží milosti a z lidské strany jen díky lásce k Bohu. Jen vírou v ukřižovaného a vzkříšeného Ježíše je možné toho dosáhnout.²¹³

U slov o přísaze (srov. Mt 5, 33 – 37) připomíná Daniel Ženatý, že odvolávat se při přísaze na Boha by bylo porušení druhého přikázání. Dále tento autor upozorňuje, že přísahání způsobuje zmatek, kdy někdy je jakoby potřeba mluvit pravdu více než jindy. Shrnuje to podobně, jak uvádějí i jiní autoři. Slova zapovídající přísahu jsou hlavně výzvou k pravdomluvnosti.²¹⁴

3.3.2 Slova vedoucí k životu

Daniel Ženatý dále pokračuje výkladem Ježíšových slov o prokazování milosrdenství, modlitbě a postu (srov. Mt 6, 1 – 18). Největší prostor zde věnuje výkladu modlitby Páně.

Důvěrně oslovujeme Boha jako svého Otce. Nevybrali jsme si jej, stejně jako si nevybíráme své pozemské rodiče. Naopak, Bůh si vybral nás. Modlíci se člověk neříká, že je to „můj“ Otec, ale říká „náš“. Daniel Ženatý to hodnotí podobně jako Jan Zlatoústý²¹⁵: Ježíš tím boří zbytečné překážky a hranice mezi lidmi, Bůh je Otcem pro všechny bez rozdílu.²¹⁶ Zároveň je Bůh „na nebesích“, nacházíme se jako stvoření v uctivém odstupu od svého Stvořitele, přestože k nám přišel a stal se pro nás člověkem.²¹⁷ Poté ve své prosbě „buď posvěceno tvé jméno“ prosí člověk, aby Bůh stále zůstal tím Bohem, jakým je, aby žádná jiná moc neopanovala tento svět.

²¹¹ ŽENATÝ, Daniel. Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den), s. 30.

²¹² Tamtéž, s. 35.

²¹³ Tamtéž, s. 39.

²¹⁴ Tamtéž, s. 51.

²¹⁵ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 293.

²¹⁶ ŽENATÝ, Daniel. Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den), s. 65.

²¹⁷ Tamtéž, s. 66.

Dále v modlitbě Páně prosíme za příchod Božího království. Daniel Ženatý to komentuje tak, že si přejeme odstraňovat napětí mezi zlými věcmi, které kolem sebe vidíme, a nadějí na příchod něčeho mnohem lepšího.²¹⁸ Prosba o uskutečnění se Boží vůle je pak podobným výrazem naděje. Je voláním k dobrému a milujícímu Bohu, který nechce utrpení ani smrt.²¹⁹ Také prosíme o chléb vezdejší neboli budoucí. Je to zároveň podobná prosba jako o příchod Božího království, ale i o každodenní pokrm.²²⁰ Bůh nám odpouští naše viny, pokud odpouštíme těm, kdo se provinili vůči nám. Daniel Ženatý připomíná, jak těžké bývá odpustit. Ten, komu je ublíženo a kdo je poraněn, má navíc ještě nést další zátěž: vzdát se hořkosti a odplaty. Je zde poukázáno na to, že Boží odpuštění vůči nám bylo vykoupeno bolestí a utrpením od Getsemanské zahrady až na kříž.²²¹ Nakonec žádáme v modlitbě Páně o zbavení pokušení a osvobození od zlého. Podle Daniela Ženatého žijeme obklopeni zlými silami, které nad námi mají moc potud, pokud jsme bez Krista. Zároveň chceme obstát proti pokušení dosadit na místo Boha cokoliv nebo kohokoliv jiného, zvláště sebe sama.²²²

V komentáři na slova o zabezpečení života (srov. Mt 6, 19 – 21) nabádá Daniel Ženatý čtenáře, aby si dávali pozor, kam směřují své úsilí. „Poklady“ si ukládat máme, ale v nebi. V životě se máme orientovat podle toho, co nám bylo řečeno ve slovech o blahoslavenstvích (srov. Mt 5, 3 – 12). Svůj život tedy máme směřovat k Bohu a ne k pozemským věcem.²²³

Dále nás Ježíš ve svém Kázání na Hoře vyzývá k tomu, abychom si nedělali přílišné starosti o živobytí (srov. Mt 6, 25 - 34). Daniel Ženatý připomíná důvěru v Boha jako základní životní postoj. Je mnoho věcí, které neovlivníme a o kterých prostě víme, že je má Bůh pevně ve svých rukou.²²⁴ Máme za úkol přede vším hledat Boha, jeho království a jeho spravedlnost, což lze realizovat pouze hledáním Krista v našich bližních na tomto světě.²²⁵

²¹⁸ ŽENATÝ, Daniel. Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den), s. 69.

²¹⁹ Tamtéž, s. 70.

²²⁰ Tamtéž, s. 72.

²²¹ Tamtéž, s. 73.

²²² Tamtéž, s. 75.

²²³ Tamtéž, s. 79.

²²⁴ Tamtéž, s. 84.

²²⁵ Tamtéž, s. 86.

3.3.3 O pravé cestě

Daniel Ženatý v komentáři na Ježíšova slova o posuzování druhých (srov. Mt 7, 1 - 2) zvláště odsuzuje pomluvu podobným způsobem jako svatý Jan Zlatoústý.²²⁶ Pomlouvající člověk tímto způsobem zakrývá své vlastní nedostatky a hlavně škodí druhému něčím, co už se nedá vzít zpět. Před Bohem jsme si přitom všichni rovni a na něj jsme odkázáni. Lehkovážným posuzováním druhých bychom tedy ničili to, co pro nás Bůh ve svém Synu vykonal.²²⁷

Dále komentuje Daniel Ženatý Ježíšova slova o úzké cestě a těsné bráně vedoucí k životu. Ozývá se zde opět apel, tentokrát „vejděte“, podobně jako ve slovech o vyslyšení modliteb, kde jsme nabádáni „proste, hledejte, tlučte“. Má to být pro nás varování, že je málo lidí, kteří tuto cestu nalézají. Měli bychom se proto ptát, zda sami jsme na této dobré cestě k životu.²²⁸

Téměř na závěr Kázání na Hoře si vyslechneme výzvu, abychom se snažili plnit Boží vůli (srov. Mt 7, 21 – 23). Daniel Ženatý uvádí radu, jak tuto Boží vůli rozpoznat. Klíčem je samotná osoba Ježíše Krista. V jeho jednání, rozhodování a prioritách nám Bůh Otec zjevuje, jaká je jeho vůle.²²⁹ Pokud podle toho žijeme, stavíme svůj život na pevné skále (srov. Mt 7, 24 – 27). Touto skálou je sám Ježíš Kristus a naděje v něj nás osvobozuje.²³⁰

3.3.4 Závěr – Daniel Ženatý o Kázání na hoře

V rozboru Horské řeči od Daniela Ženatého mě zaujal zvláště důraz na hledání Boží vůle. Aby ji člověk naplňoval a získal za to svůj život v plnosti, má se řídit hlavně podle Ježíšova příkladu. Na Boží lásku se dá odpovědět mimo jiné soucitem a pomocí pro své bližní, nebo i utišováním konfliktů a odpouštěním. Taky je v tomto výkladu odsuzována pomluva a čtenář je nabádán k čestnému jednání. Člověk by měl opouštět sebe sama pro druhé a pro Boha. Daniel Ženatý se shoduje se svatým Janem Zlatoústým nejen v tom, že lékem uzdravujícím lidský život je úplná důvěra v Boží prozřetelnost a odevzdání se Boží vůli.

²²⁶ The Homilies of S. John Chrysostom, s. 215.

²²⁷ ŽENATÝ, Daniel. Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den), s. 90.

²²⁸ Tamtéž, s. 97.

²²⁹ Tamtéž, s. 103.

²³⁰ Tamtéž, s. 104.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat kázání svatého Jana Zlatoústého na pátou až sedmou kapitolu Matoušova evangelia z pohledu morální teologie. Dále bylo záměrem porovnat tento přístup s pojetími některých dnešních autorů, morálního teologa Helmuta Webera, významného českého katolického exegety Jana Merella a evangelického teologa Daniela Ženatého.

Nejdříve bych chtěl popsat rozdíly, které jsem našel v jednotlivých přístupech. Svatý Jan Zlatoústý nikde na vysvětlenou neuvádí, že Horské kázání prošlo dodatečnou redakcí. Bral Horskou řeč jako semknutý celek.²³¹ Všichni tři zmínění moderní autoři naproti tomu vysvětlují, že Horská řeč jsou sice Ježíšova slova, ale není to stenografický záznam. Ježíš pronesl některé sesbírané výroky i jinde a při jiných příležitostech.

Menší odchylky ve výkladu jsem našel například ve výkladu slov o svodech ke hříchu (srov. Mt 5, 29 - 30). Svatý Jan Zlatoústý nás nabádá, abychom se zbavovali společenství s lidmi, kteří nás svádějí. Naproti tomu Jan Merell hodnotí toto místo tak, že se máme zbavovat nepotřebného majetku. Rozvod (srov. Mt 5, 31 - 32) popisuje svatý Jan Zlatoústý jako krajní možnost, která mohla zabránit vraždě uvnitř rodiny. Jan Merell mluví o rozvodu jako o volbě, která je možná kvůli lidské slabosti. U příkazu o nevzdorování zlovolníkovi (srov. Mt 5, 38 - 40) vyzývá svatý Jan Zlatoústý k pokoře v utrpení. Popsané jednání vyzdvihuje jako možnost, jak obrátit viníka. Jan Merell tato slova hodnotí jako obrazná, jako ukázkou toho, jakého ducha má být Ježíšův učedník.

Shodných hodnocení je mnohem více. Svatý Jan Zlatoústý, podobně jako Helmut Weber, hájí univerzální platnost Ježíšova Horského kázání. Chce se po nás, abychom podle Horské řeči žili a jednali.

Hned na začátek upozorňuje svatý Jan Zlatoústý na místo promluvy. Je jím odlehlá hora v Galileji. Jednak to má symbolizovat Ježíšovu pokoru, bere nás stranou do pustiny, ale zároveň je to i místo lepšího soustředění na něco podstatného. Toho si všímá i Daniel Ženatý a upozorňuje na to, že Bůh často přichází se svým slovem právě na takovýchto příhodných místech.

Chudí v duchu (srov. Mt 5, 3), kterým patří první blahoslavenství, jsou shodně svatým Janem Zlatoústým, Janem Merellem i Danielem Ženatým popisováni jako lidé pokorní. Neznamená to, že by tito lidé byli mdlého ducha. Lidem plačícím (srov.

²³¹ MITCHELL, Margaret M. John Chrysostom, s. 19.

Mt 5, 4) patří další blahoslavenství zvláště tehdy, když jsou zarmouceni kvůli hříchům druhých lidí i svým vlastním. I v tomto se shodují všichni zmínění autoři s výjimkou Helmuta Webera, který toto nezmiňuje a celkově nepopisuje Kázání na hoře postupně po jednotlivých verších, ale jako celek. Blahoslavenství pro milosrdné (srov. Mt 5, 7) je svatým Janem Zlatoústým i Janem Merellem vyzdvihováno z toho důvodu, že lidé dostanou odměnu od samotného Boha a přitom konali milosrdenství podle lidských měřítek. Daniel Ženatý podobně jako svatý Jan Zlatoústý vyzdvihuje dobré činy, neboli nemateriální pomoc. Trpící pro spravedlnost (srov. Mt 5, 10) jsou Janem Zlatoústým i Danielem Ženatým shodně dáváni na roveň prorokům a svatým. Jan Zlatoústý zde zdůrazňuje, že zlá slova jsou pro něj jedním z nejhorších hříchů. Tomu odpovídá hodnocení Daniela Ženatého, který zvláště silně odsuzuje pomluvy. Ježíš nás rozesílá svými slovy o tom, že máme být solí světa (srov. Mt 5, 13). Svatý Jan Zlatoústý to komentuje tak, že skrze nás může být mnoho lidí spaseno. Jan Merell se vyjadřuje podobně v tom smyslu, že máme jít příkladem.

Důležité téma o vztahu Ježíše a Starého Zákona shrnuje svatý Jan Zlatoústý tak, že Ježíš vyvyšoval a naplňoval Zákon a s Ježíšem přišel čas na vyšší přikázání. Daniel Ženatý i Helmut Weber se o tomto vyjadřují téměř stejně.

Svatý Jan Zlatoústý i Jan Merell také píší podobně o slovech o lidském hněvu (srov. Mt 5, 21 – 26). Ježíš nás před hněvem varuje a zároveň nás od něj osvobozuje. V Ježíšových slovech o šestém přikázání Desatera (srov. Mt 5, 27 – 28) je podle svatého Jana Zlatoústého i Jana Merella vidět Boží láska. Bůh nás tímto přikázáním chrání před žádostivostí a před dokonáním činu.

Přísaha (srov. Mt 5, 33 – 37) je všemi autory hodnocena jako zbytečná. Máme hlavně být pravdomluvnými lidmi neustále a jak dodává Jan Merell, navíc tím nezatahovat Boha do svých malicherných záležitostí. Daniel Ženatý k tomu podotýká, že přísaha při Bohu je hříchem proti druhému přikázání.

Výzvu k lásce k nepřátelům (srov. Mt 5, 43 – 45) je podle svatého Jana Zlatoústého i Jana Merella nutno chápat na pozadí Boží lásky k hříšníkům. Jan Zlatoústý bere takové jednání jako připodobňující Bohu, Jan Merell o něm píše jako o vrcholu křesťanské spravedlnosti.

Obraz o prokazování milosrdenství, kdy levice neví, co činí pravice (srov. Mt 6, 1 - 4) znamená podle svatého Jana Zlatoústého i Jana Merella hlavně stav mysli, kdy člověk jedná bez postranních úmyslů.

V komentáři na slova o modlitbě ve skrytu (srov. Mt 6, 5 – 6) všichni čtyři zde zmínění autoři shodně odsuzují pokrytectví a konání dobra na efekt.

Dále je rozebírána modlitba Páně (srov. Mt 6, 9 – 13). Jan Merell se svatým Janem Zlatoústým se shodují v tom, že náš Otec, který je na nebesích, nás odpoutává od Země. Dále se shodují i s Helmutem Weberem a Danielem Ženatým, že Bůh je Otcem všech a odstraňuje tak překážky mezi lidmi. Jan Zlatoústý vyzdvihuje Boží jméno, které je nade vše, Jan Merell varuje před zneužíváním jména Božího. Všichni autoři, s výjimkou Helmuta Webera, pak prosbu o příchod Božího království berou jako o prosbu o nebe na tomto světě neboli sjednocení lidstva s Bohem. Prosba o chléb vezdejší je podle všech autorů výrazem důvěry, kdy prosíme jen o nutný pokrm s důrazem na přítomnost.

Svatý Jan Zlatoústý i Jan Merell podobným způsobem komentují slova o postu (srov. Mt 6, 16). Podle Jana Zlatoústého na efekt postic se člověk škodí svým pokrytectvím sobě i druhým, Jan Merell takovéto chování hodnotí jako sobeckou modloslužbu.

Oko, které má být obrazně světlem pro tělo (srov. Mt 6, 22 – 23), je podle svatého Jana Zlatoústého náš rozum. Varuje před jeho výměnou za věci a bohatství, které oslepují. Jan Merell popisuje tento příměr velice podobně tak, že oko je duchovně-mravní schopnost člověka a má zůstat čisté pro Boha.

Krásná Ježíšova slova o zabezpečení lidského života (srov. Mt 6, 25 – 34) komentují všichni čtyři zde uvádění autoři shodně tak, že hlavní vlastnost, která se po nás chce, je důvěra. Odevzdanost do Božích rukou neznamena pasivitu, ale svobodnou důvěru Božího dítěte. Jan Zlatoústý i Jan Merell vyzdvihují lidskou pracovitost, která je nutná pro život, na rozdíl od starostlivosti, která je nepotřebná, protože Bůh se stará o vše ostatní, co k naší práci potřebujeme.

O posuzování druhých (srov. Mt 7, 1 – 5) hovoří svatý Jan Zlatoústý podobně jako Jan Merell tak, že nemáme soudit druhé, zvláště když sami hřešíme. Prvotní by měla být snaha o nápravu našich vlastních chyb.

Ježíšova slova o vyslyšení modliteb (srov. Mt 7, 7 – 11) vedou opět zde zmiňované autory ke shodě. Jan Zlatoústý i Jan Merell píší o známé myšlence, že Bůh nám většinou nedává přesně to, co chceme, ale spíše to, co potřebujeme. Svatý Jan Zlatoústý dodává, že je to často tím, že prosíme o „kameny“. Pro Jana Merella je dar Ducha Svatého a Boží vůle nade všechno. Jan Zlatoústý zde hovoří také o tom, že Bůh nám v Ježíši Kristu dává sám sebe. Podobně se vyjadřuje i Helmut Weber. Vydání Ježíšova života na kříži je vrcholným činem Boží lásky k člověku.

Cesta do nebeského království i skrze rozpoznávání a naplňování Boží vůle (srov. Mt 7, 21 – 23) vede podle všech zde citovaných autorů namáhavou cestou, na jejímž začátku se musí člověk totálně obrátit, změnit smýšlení a zřici se toho, co je zdánlivě

příjemné. Chce se po nás život v souladu s vírou. To znamená, že naše víra má přinášet dobro do tohoto světa. Daniel Ženatý výstižně upozorňuje, že rozpoznávání Boží vůle je v napodobování Ježíše Krista. Jan Zlatoušský i Jan Merell se takto vyjadřují o dalších verších z evangelia, kdy zástupy žasly nad Ježíšovým učením a následovaly ho (srov. Mt 7, 28 – 8, 1). Ježíš mluví s Boží s autoritou, jeho vůle je totožná s vůlí Otce a on jediný je hoden následování.

Tato bakalářská práce ukázala, že i přes velkou časovou vzdálenost mezi jednotlivými autory se tito často vzácně shodují v hodnocení etického obsahu Ježíšova Kázání na hoře, tohoto pokladu křesťanské víry. Samotná Ježíšova slova vedou jejich čtenáře a interprety podobným správným směrem k lásce k Bohu a k bližnímu, k dobrému jednání a k životu, který je naplněn radostí a dobrem již na tomto světě.

Anotace

Příjmení a jméno: Ondřej Mikulaščík

Instituce: Katedra systematické teologie CMTF UP v Olomouci

Název bakalářské práce: *Etika Horského kázání v interpretaci svatého Jana Zlatoústého*

Vedoucí: Mgr. Dominik Opatrný, ThD.

Počet stran: 52

Počet příloh: 0

Počet titulů bibliografie: 12

Klíčová slova: svatý Jan Zlatoústý, Ioannes Chrysostomus, Ježíš Kristus, Kázání na Hoře, Horská řeč, Horské kázání, Ježíšova etika, morální teologie, Matoušovo evangelium, blahoslavenství, Helmut Weber, Jan Merell, Daniel Ženatý.

Bakalářská práce zpřístupňuje kriticky přehlednutá fakta o kázání svatého Jana Zlatoústého na téma Ježíšovy Horské řeči ve srovnání s některými soudobými pojetími. V první části je stručně představena samotná osobnost svatého Jana Zlatoústého. Dále jsou postupně popsány jeho homilie na pátou až sedmou kapitolu Matoušova evangelia. Důraz je kladen na etická témata v těchto kázáních. Poté jsou představeny přístupy ke Kázání na Hoře u některých dnešních autorů. Nejprve je to Helmut Weber, dále Jan Merell a nakonec Daniel Ženatý. Na závěr jsou popsány rozdíly a shody v hodnocení přikázání Horské řeči u těchto autorů.

Summary

The aim of this thesis is to analyse homilies of Saint John Chrysostom on the Sermon on the Mount and compare them with several modern interpretations. The first part describes the life of John Chrysostom and his preachings based on fifth, sixth, and seventh chapters of the Gospel of Matthew. The stress is laid on ethical aspects of these lectures. Next part of the thesis introduces some other perceptions of the Sermon on the Mount by contemporary authors: Helmut Weber, Jan Merell, and Daniel Ženatý. The conclusion of this thesis contains a description of differences and agreements in perception of the Sermon on the Mount in these authors.

Bibliografie

The Homilies of S. John Chrysostom, Archbishop of Constantinople: On the Gospel of St. Matthew. Oxford: John Henry Parker, 1843.

MITCHELL, Margaret M. John Chrysostom. In GREENMAN, Jeffrey P., LARSEN, Timothy, SPENCER, Stephen R. The Sermon on the Mount through the centuries. Grand Rapids, Mich.: BrazosPress, c2007. ISBN 978-1-58743-205-7.

WEBER, Helmut. Všeobecná morální teologie. Praha: Zvon, 1998. Theologica. ISBN 80-7021-292-6.

MERELL, Jan. Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky: výklad biblických textů, meditace, modlitby. 3. opr. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990, 287 s.

MERELL, Jan. Kázání na hoře: výklad a úvahy na 5.-6. kapitulu evangelia sv. Matouše. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1964. Listy víry.

ŽENATÝ, Daniel. Kázání na hoře: (Boží milost pro všední den). Třebenice: Mlýn, 1995, 110 s. ISBN 8090158943.

Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ, ilustroval Václav SOKOL. Praha: Krystal OP, 2009, 2229 s., [4] s. map. příloha. ISBN 9788071952893.

LANE, A. N. S. Dějiny křesťanského myšlení. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-47-3.

VRÁNA, Karel. V jednom společenství: životní příběhy světců. Vyd. 2., rev., Ve Vyšehradu 1. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-990-4.

RAVIK, Slavomír. Velká kniha světců. 1. vyd. Praha: Regia, 2002. ISBN 80-86367-24-X.

KNIGHT, Kevin. Catholic Encyclopedia,
in <http://www.newadvent.org/cathen/08452b.htm> [cit. 9. 11. 2016].

CHLUMSKÝ, Jan. Světcí k nám hovoří...,
in <http://catholica.cz/?id=4450> [cit. 9. 11. 2016].

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SYSTEMATICKÉ TEOLOGIE

Bakalářská práce

2016

Ondřej Mikulaščík